

SOTILASLANGIN TARKASTELUA

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
9.4.2018

Jenna Säarelä

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO	1
1.1.	Tutkimuksen aihe ja tavoitteet	1
1.2.	Informantit ja aineistonkeruu	3
2.	SLANGI JA SLANGITUTKIMUS	6
2.1.	Slangi	6
2.1.1.	Sotilaslangi	9
2.2.	Slangitutkimus	11
3.	TEORIATAUSTA JA AINEISTON ANALYYSIMENETELMÄT	14
3.1.	Laadullinen tutkimus	14
3.2.	Sosiolingvistiikka	15
3.3.	Slangin sanastolähteet ja semanttinen luokittelu	16
4.	AINEISTON ANALYYSI	19
4.1.	Sanastolähteiden tarkastelua	20
4.1.1.	Olemassa olevan sanan merkitystä muutettu	21
4.1.2.	Olemassa olevan sanan äänneasua muutettu	29
4.1.3.	Sotilaslangin ja muiden slangien sanastolähteiden vertailua	35
4.1.4.	Yhteenveto sanastolähteistä	38
4.2.	Muut informanttien mainitsemat slangi-ilmaisut	39
4.3.	Sotilaslangin kehittyminen	41
4.4.	Slangisanojen attraktiokeskuksien tarkastelua	47
4.5.	Slangin funktiot armeijassa	48
	LOPUKSI	53
	LÄHTEET	60
	LIITTE	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen aihe ja tavoitteet

Tutkin pro gradu -tutkielmassani sotilasslangia. Tavoitteenani on selvittää, minkälaista slangia armeijassa käytetään ja miten se on muuttunut. Lisäksi tutkin sitä, mistä syistä slangia käytetään varusmiesten mielestä. Slangi on ollut osa sotilasarkea jo Rooman legioonalaisten ajoista lähtien. (Penttinen 1984: 7–8.) Sotilasslangi on jättänyt jälkensä myös armeijan ulkopuoliseen arkipuheeseen. Esimerkiksi kaikille tutut ilmaisut *mortti* ja *gona* ovat levinneet sotilasslangin myötä puhekieleen. Suomessa asepalvelukseen astuu joka vuosi noin 25 000 varusmiestä, jotka omaksuvat aiempien saapumiserien hioman slangin ja sen sisältämät asennoitumistavat. Jos mukaan laskee kaikki armeijan suorittaneet ja sodan käyneet, voidaan ajatella sotilasslangin olevan yksi laajimmin tunnetuista slangeista. (Penttinen 1984: 10–11.)

Monet sotilasslangin ilmaisut sisältävät vahvoja kannanottoja, eikä se, minkä sanan valitsee, ole suinkaan sattumanvaraista. Sanat sisältävät merkityksiä ja syntyvät usein kuvaamaan tarkoitetta yleiskielen sanaa osuvammin. Tutkielman yksi tavoitteista onkin selvittää, mistä juontaa esimerkiksi ilmaisu *Ville viis vee* 'kaulahuivi'. Sotilasslangi sisältää ilkkurista huumoria, jolla halutaan piristää sotilasarkea ja toisaalta tehdä armeijan mahtipontisuus ja virallisuus naurunalaiseksi. Sotilasslangia voidaan pitää myös eräänlaisena ammattimaisen puhekielen ja slangin sekoituksena, sillä osa ilmauksista on tunnelataukseltaan neutraaleja ja niiden käyttö on vakiintunutta ja sovittua. (Penttinen 1984: 12–14.)

Slangi syntyy ja muuttuu siten, että joku keksii ilmaisun, jonka toiset hyväksyvät tai hylkäävät. Slangisanat voivat olla lyhennesanoja, slangijohdoksia, lainasanoja tai kuvakielisiä ilmauksia. Uusiakin sanoja syntyy, tosin vain harvoin. (Penttinen: 1984: 17.) Antti Penttinen on kirjoittanut vuonna 1984 Sotilasslangin sanakirjan. Penttinen (1984: 17–19) toteaa teoksessaan, että sotilasslangi eroaa muista slangeista siten, että sotilasslangissa lainasanojen määrä on pieni, sanasto on

hitaasti muuttuvaa ja vierasvoittoisia ilmauksia esiintyy vain vähän. Tutkin sitä, pätevätkö Penttisen (1984) väitteet sotilaslangin ominaisuuksista vielä vuonna 2016. Vertailen keräämäni sotilaslangisanastoa Simo Hämäläisen vuonna 1963 julkaisemaan teokseen *Suomalainen sotilaslangi 1*, Antti Penttisen vuonna 1984 ilmestyneeseen *Sotilaslangin sanakirjaan* ja Jari Sivosen vuonna 1994 Oulussa keräämään sotilaslangi-aineistoon. Tarkastelen sitä, millaiset ilmaisut ovat pysyneet sotilaslangissa kaikista pisimpään. Ovatko ne neutraaleja vai sisältävätkö ne vahvan tunnelatauksen?

Tutkimuksen analyysissä kuvaan sotilaslangin lingvistisiä ominaisuuksia perehtymällä slangin sanastolähteisiin ja sanaston semantiikkaan. Teen myös lyhyen katsauksen sotilaslangin attraktiokeskuksiin. Lisäksi tarkastelen sotilaslangin muuttumista vertaamalla aineistoa aiempiin tutkimuksiin. Lopuksi erittelen vielä, mitä syitä informanttien mukaan slanginkäytön taustalla on ja vertailen heidän vastauksiansa lähdekirjallisuuteen.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Millainen on sotilaslangin rakenne?
- Millaisia semanttisia ominaisuuksia sotilaslangi sisältää?
- Millaiset ilmaisut sotilaslangissa ovat säilyneet pisimpään?
- Mistä syistä sotilaslangia käytetään varusmiesten mielestä?

Tutkimuksen hypoteesi ensimmäiseen tutkimuskysymykseen on, että sotilaslangin rakenne on melko samankaltaista kuin koululaisslangin rakenne. Koululaisslangin sanasto sisältää runsaasti kuvakielisiä ilmauksia, uusia keksittyjä ilmauksia ja slangisanoja, jotka on muodostettu muuttamalla yleiskielisen sanan äänneasua. Lisäksi merkittävä osa koululaisslangin sanastosta on muodostettu lainaamalla sanoja muista kielistä. (Saaniolahti & Nahkola 2000: 100.) Perustan hypoteesin Kari Nahkolan slangitutkimuksiin. Hänen mukaansa (1999: 619) suomalaisissa slangeissa sanastolähteet ovat useimmiten edusteilla samoissa suhteissa kuin koululaisslangissa. Arvelen kuitenkin Antti Penttisen (1984: 17–19) ja Kari Nahkolan (2000: 103–107)

sotilaslangia käsittelevien tutkimusten perusteella, että lainasanojen osuus sotilaslangissa vähäinen. Tutkimuksen hypoteesi toiseen tutkimuskysymykseen on, että sotilaslangin sanasto on semantiikaltaan affektiivista. Oletan, että sanasto sisältää kannanottoja ja asenteita. Perustan hypoteesin Antti Penttisen (1984: 11) päätelmiin sotilaslangin semanttisista ominaisuuksista. Penttisen (1984: 18) mukaan sotilaslangi on suhteellisen hitaasti muuttuvaa. Sillä perusteella arvelen, että osa keräämistäni slangisanoista löytyy aikaisemmista sotilaslangia käsittelevistä teoksista. Kaarina Karttusen (1979: 7–9) mukaan merkitykseltään neutraali slangisanasto säilyy pisimpään. Oletan siis vanhimpien sotilaslangisanojen olevan semantiikaltaan neutraaleja. Antti Penttinen (1984: 15) on tutkinut varusmiesten näkemyksiä sotilaslangin käytön syistä. Hänen (1984: 15) mukaansa sotilaslangi tukee sotilaskoulutuksen päämääriä luomalla yhteishenkeä ja auttaa kestäämään vaikeissa tilanteissa. Arvelen tutkimuksen mukailevan Penttisen (1984) tutkimustuloksia.

1.2. Informantit ja aineistonkeruu

Tutkimukseni informantteina on 105 varusmiestä, joista 93 on miehiä ja 12 on naisia. Kolme heistä on aloittanut varusmiespalveluksen tammikuussa 2017, ja 100 informanttia on aloittanut sen heinäkuussa 2016. Aineistonkeruuajana kaikki informantit olivat suorittamassa asepalvelusta. Osa heistä oli Kainuun prikaatissa, ja osa oli Porin prikaatissa. Kyseiset varuskunnat valikoituivat tutkimukseeni sattumalta. Olisin alun perin halunnut vertailla kahden eri varuskunnan slangia. Sain kuitenkin Porin prikaatista vähemmän vastauksia, joten päätin jättää vertailun pois tutkimuksestani.

Aineistonkeruumenetelmänä olen käyttänyt kyselytutkimusta. Valitsin juuri kyselytutkimuksen, koska uskoin saavani sillä eniten vastaajia siitä syystä, että informantit pystyisivät täyttämään kyselyn itselleen sopivana aikana. Tein kyselyn Google Forms -kyselytyökalulla. Valitsin sen siitä syystä, että Googlen työkalut ovat selkeitä ja helppokäyttöisiä. Yksi työkalun hyvistä puolista on, että kyselyyn voi vastata millä tahansa mobiililaitteella. Olen tehnyt kahdeksalle varusmiehelle

pilottitutkimuksen, jonka pohjalta olen vielä hionut kyselyä toimivammaksi. Kysely on yksi perinteisimmistä aineistonkeruumenetelmistä. Paperisen kyselylomakkeen on nykyään usein korvannut sähköinen kysely. Sähköiset kyselyt voivat olla tiedostoja tai nettikyselyjä. Niihin vastataan aktiivisemmin kuin paperisiin kyselyihin. Sähköisiin kyselyihin voi lisätä kuvia sekä ääni- ja videotiedostoja. Mahdollisuuksia on lähes rajattomasti, joten sähköinen kysely on helppo suunnitella kohderyhmälle sopivaksi. Sähköisen aineiston voi siirtää suoraan analysoitavaksi haluamaansa tietokoneohjelmaan. Vastauksia ei siis tarvitse litteroida tai syöttää käsin sähköiseen muotoon, joten tutkijan työvaiheet vähenevät ja aineisto pitää alkuperäisen muotonsa. Sähköisen kyselyn voi lähettää sähköpostitse tai sosiaalisen median välityksellä. Aineiston kerääminen on siis nopeaa ja helppoa. (Valli & Perkkilä 2015: 109–112.) Tavoitin tutkimuksen informantit siten, että varuskuntien viestintähenkilöt laittoivat kyselyyni johtavan linkin varuskunnan Facebook-sivustolle. Aikuisväestöstä 15–25-vuotiaat vastaavat aktiivisimmin nettikyselyihin, joten se sopi siis hyvin tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi (Valli & Perkkilä 2015: 109–112).

Kyselyn rakenne, pituus ja sisältö tulee suunnitella huolellisesti kohderyhmä huomioiden. Liian pitkä tai liikaa tekstiä sisältävä kysely voi heikentää vastaus- ja perustelumotivaatiota. Kysymykset tulee muotoilla kielellisesti selkeiksi ja ymmärrettäviksi. (Valli 2015: 87–88.) Jos tutkija ei ole itse paikalla tekemässä kyselyä, täytyy myös vastausohjeiden olla tarkat. Kysely voi sisältää erityyppisiä kysymyksiä, kuten asteikkoja, monivalintakysymyksiä ja avoimia kysymyksiä. (Valli 2015: 98–106.) Tutkimukseni kysely koostuu avoimista kysymyksistä. Avointen kysymysten hyvä puoli on, että vastaajat voivat perustella vastauksiaan. Niiden huono puoli toisaalta on se, että perustelut saattavat olla epämääräisiä ja niukkoja. Myös vastausten luokittelu ja tulosten laskeminen voi osoittautua työlääksi. (Valli 2015: 106.)

Kyselyn taustakysymykset tulee valita sen perusteella, millaisia muuttujia tutkimuksessa haluaa tarkastella. Ne toimivat myös lämmittelykysymyksinä vastaajalle ennen varsinaisiin kysymyksiin siirtymistä. (Valli 2015: 86.) Tutkimukseni kyselyn esitietolomakkeessa vastaajat kertovat äidinkieltensä, sukupuolensa, armeijan aloitusvuoden ja -erän sekä yksikkönsä ja

sotilasarvonsa. Valitsin yllä mainitut taustakysymykset, jotta voisin tarvittaessa tutkia kyseisten muuttujien vaikutusta sotilasslangiin. Kyselyn ensimmäisessä vaiheessa esitetään usein helppoja kysymyksiä, jotka ohjaavat vastaajaa aiheen pariin (Valli 2015: 86). Tekemäni kyselyn ensimmäinen osa koostuu 99 tarkoitteesta, jotka olen jakanut viiteen aihepiiriin. Niitä ovat paikat, välineet, asusteet, ruoat ja henkilöt. Jari Sivonen on kerännyt aineiston sotilasslangista vuonna 1994. Sivosen mukaan aineisto on kerätty Oulun prikaatissa keskustelemalla muutaman varusmiehen kanssa. Olen käyttänyt kyselyssä samoja tarkoituksia kuin Sivonen. Olen jättänyt osan Sivosen aineiston tarkoitteista pois, koska olen halunnut muodostaa viisi selkeää aihepiiriä. Vastaajat kertovat, millaisia slangisanoja he käyttävät tai ovat kuulleet käytettävän listaamistani tarkoitteista. Sen jälkeen heillä on mahdollisuus kertoa muista käyttämistään tai kuulemistaan armeijaan liittyvistä slangisanoista. Kyselyn lopussa informantit kertovat, mitkä syyt heidän mielestään motivoivat slangin käyttöön armeijassa. Olen liittänyt kyselyn tutkimuksen loppuun (liite 1).

Kyselyjä käytetään enemmän kvantitatiivissa kuin kvalitatiivisissa tutkimuksissa. Kerron kvalitatiivisesta tutkimuksesta lisää alaluvussa 3.1. Kvalitatiivisen tutkimuksessa aineistoa kerätään yleisimmin haastattelulla. (Eskola 2003: 85.) Valitsin aineistonkeruumenetelmäksi kuitenkin kyselytutkimuksen, koska uskoin saavani enemmän vastauksia ja sitä kautta monipuolisempaa tietoa aiheesta. Kun olin luokitellut aineistoni ilmaisut, haastattelin kolmea asepalveluksen suorittanutta henkilöä saadakseni semanttista tietoa aineiston slang-ilmaisuista. Haastattelemani henkilöt kuuluvat lähipiiriini. Haastattelu eteni siten, että näytin informantille slang-ilmaisuuden ja hän kertoi, mistä nimitys hänen mukaansa oli peräisin. Haastattelemani henkilöiden tiedot löytyvät tutkimuksen liitteistä (liite 2).

2. SLANGI JA SLANGITUTKIMUS

Tässä luvussa kerron slangista, sen lajeista ja historiasta. Tarkastelen sotilasslangia institutionaalisenä slangina. Lisäksi kerron aiemmasta slangitutkimuksesta ja sotilasslangitutkimuksesta. Esittelen tutkimuksen kannalta tärkeimpiä lähdeaineistoja.

2.1. Slangi

Slangi on jonkin puhujaryhmän käyttämä kielimuoto, joka poikkeaa sanastoltaan yleiskielestä, virallisesta ammattikielestä tai kansanmurteesta. Sillä ei ole lause- tai muoto-opillista säännöstöä, vaan sen käyttö vaihtelee puhujan mukaan. Slangisanat kehittyvät ja muuttuvat sitä käyttävän ryhmän keskuudessa, joten eri slanginkäyttäjryhmien sanastot poikkeavat toisistaan. (Saanilahti & Nahkola 2000: 87–88.) Kielitieteen määritelmän mukaan slangi on nopeasti muuttuvaa kieltä, jota käyttävät erityisesti nuoret mutta myös erilaiset ammatti- ja harrasteryhmät (Karttunen 1989: 148). Slangi toimii ryhmän jäseniä yhdistävänä ja muista ryhmistä erottavana tekijänä (Saanilahti & Nahkola 1991: 89). Se on kokoelma sanoja, joita lisätään normaaliin arkipuheeseen, eikä se siis ole erillinen kieli tai murre. Toisaalta, kuka tahansa voi käyttää puheessaan silloin tällöin slangii ilmaisuja puhumatta siltikään slangia. Slangisanoja voidaan käyttää tyyllillisenä tehokeinona, kun halutaan vedota tiettyyn ihmisryhmään. (Karttunen 1979: 7.) Slangin käyttö vaihtelee monesti tilanteittain: esimerkiksi koululaiset saattavat käyttää oppitunneilla normaalia puhekieltä mutta vaihtaa välitunneilla ja vapaa-aikanaan koululaisslangiin (Saanilahti & Nahkola 2000: 88).

Usein slangisana valitaan siitä syystä, että se on normaalikielen vastinetta tehokkaampi ja kommunikoivampi ilmaisu (Karttunen 1979: 7–8). Slangille ominaisia piirteitä ovat sanojen tyypistäminen, muista kielistä lainaaminen, uusien sanojen keksiminen ja yleiskielen sanan äänneasun muokkaaminen käyttämällä slangijohtimia. Slangijohdin lisätään katkaistun kantasanan sananlopun tilalle. Kantasanaan voidaan lisätä useita eri slangijohtimia, ja niitä voidaan käyttää

rinnakkain. Johdettuja slangisanoja saatetaan myös lyhentää, jos slangiasuun saattaminen on tehnyt sanasta pitkän. Lyhyyteen pyrkiminen näkyy myös siten, että yleiskielen sanoja ja etenkin yhdyssanoja typistetään. (Saanilahti & Nahkola 2000: 90.) Slangissa esiintyy normaalia puhekieltä enemmän vieraskielisiä konsonantteja ja yleiskielelle vieraita äänneyhtymiä, kuten sananalkuisia konsonanttikasaumia. (Karttunen 1985: 119.)

Slangille tyypillistä on värikäs kuvakielisyys, joka tulee esiin metaforien, kärjistämisen, eufemismien ja dysfemismien runsaan käytön myötä. Sanoja saatetaan myös korvata kaksiosaisilla, värikkäämmillä ilmauksilla. Esimerkiksi oksentamista voidaan kuvata fraasilla *heittää laatat*. (Saanilahti & Nahkola 2000: 89–91.) Usein sanat sisältävät vahvan tunnelatauksen, joka runsaan käytön seurauksena heikkenee, ja tilalle syntyy uusi iskevämpi ilmaus. Uusien ilmauksien luominen vaatii kekseliäisyyttä ja rohkeutta: vain nerokkaat ja sovinnaisuuden rajoja koettelevat ilmaukset päätyvät slangiin. (Karttunen 1989: 149–150.)

Tutkijat määrittelevät slangin sen mukaan, mitä kielentutkimuksen osa-aluetta he edustavat: sociolinguistit, sanastontutkijat ja tyylintutkijat näkevät kaikki slangin erityyppisenä ilmiönä, ja he määrittelevät sen näin ollen omista lähtökohdistaan käsin. Slangille ominaiset piirteet vaihtelevat myös eri slangien välillä, joten yleispätevää slangin määritelmää on vaikeaa tehdä. (Saanilahti & Nahkola 2000: 92.) Määrittely on haastellista myös siksi, että slangilmauksen ja puhekielisen sanan välille on toisinaan vaikeaa vetää rajaa. Sanojen slangiasteen tarkastelussa tuleekin aina ottaa huomioon konteksti: sanat saattavat kontekstista riippuen muuttua slangista normaalityylisiksi tai päinvastoin. Slangiasteella tarkoitetaan sitä, kuinka slangimainen jokin sana on. (Karttunen 1979: 7.) Sanan slangiasteen tulkinta on usein myös henkilökohtaista: jokin ilmaisu saattaa olla jonkun mielestä slangia, kun taas jonkun toisen mielestä sama sana kuuluu normaaliin arkikieleen. (Kotsinas 2003: 18–20.)

Suomessa slangia syntyi Helsingissä 1800-luvun loppupuolella. 1800-luvun alkupuolella Helsingissä elettiin ruotsalaistumisen aikaa. Niin yläluokka, porvaristo kuin työväenluokkakin puhuivat ruotsia. Kaupunkiin muutti paljon

alempaan sosiaaliluokkaan kuuluvaa väestöä. Heistä suurin osa tuli ruotsinkielisiltä alueilta. 1860- ja 70-luvuilla alkoi muuttovirta Helsinkiin myös suomenkielisiltä alueilta. Yläluokka koostui silti lähes yksinomaan ruotsin-, venäjän- ja saksankielisistä. 1800-luvun loppupuolella teollistumisen seurauksena kasvanut työväenluokka asutti Helsingin Pitkäsillan pohjoispuolta. Heidän kielensä sai vaikutteita kaikista yllä mainituista kielikontakteista, mikä synnytti eräänlaisen sekakielen, josta myöhemmin juontui vanha Stadin slangi. (Waris 1973: 179–197.) Slangin voidaankin ajatella syntyneen yhdistämään suomen- ja ruotsinkieliset työväenluokat yhdeksi ryhmäksi. 1940-luvulla vanha stadin slangi alkoi muuttua niin sotien vaikutuksen kuin perheiden keskiluokkaistumisenkin myötä. Myös 1950-luvulla syntynyt Yhdysvalloista ja Englannista lähtöisin oleva nuorisokulttuuri muutti slangia. Lainoja alettiin ottaa pääasiassa englannin kielestä, ja syntyi yleishelsinkiäinen koululaisslangi, jonka pohjalla vanha slangi vaikutti. 1970-luvulta lähtien nuorisokulttuuri sai useita alakulttuureita, joista jokaisella oli omanlainen slangi käytössään. (Paunonen 2002: 7.) Slangien isoin käyttäjäryhmä on edelleenkin nuoriso, ja suurimpia slangeja ovat koululaisslangi ja varuskuntaslangi (Saanihahti & Nahkola 2000: 88–89).

Nykyslangin pohja on vanhassa Stadin slangissa. Se on saanut vaikutteita paikallisslangeista ja eri ammatti- ja harrasteryhmien slangeista. Vaikka lainasanoja otetaan niin englannista, ruotsista kuin muistakin kielistä, on nykyslangi vanhaan Stadin slangiin verrattuna suomalaistunut. (Karttunen 1989: 158–161.) Yleisslangin syntyminen on vahvistanut slangin sosiolingvististä asemaa. Yleisslangi sisältää slangi-ilmaisuja, joita käytetään ja ymmärretään ympäri Suomea. Sen käyttö ei leimaa puhujaa negatiivisesti vaan tuo puheeseen vivahteikkautta, nuorekkuutta ja persoonallisuutta. (Saanihahti & Nahkola 2000: 88.) Yleisslangin lisäksi on olemassa pienslangeja, joita ovat paikallisslangit ja erikoisslangit. Paikallisslangeiksi kutsutaan jonkin paikkakunnan slangia, joka on saanut vaikutteita alueen paikallismurteesta. Erikoisslangeja kehittyy ammatti- ja harrasteryhmien keskuudessa. Ammattislangeja voidaan kutsua myös nimityksellä *jargon*. (Karttunen 1989: 148–149.)

Suljetuissa laitoksissa syntyy helposti institutionaalisia slangeja, jotka kuuluvat erikoisslangeihin (Lipsonen 1990: 11). Suljetuissa ympäristöissä syntyneitä institutionaalisia slangeja ovat esimerkiksi sotilasslangi, vankilasslangi ja joidenkin oppilaitosten slangit (Paltemaa 2009: 28). Suurin institutionaalinen slangi on koululaisslangi, joka rinnastetaan usein myös nuorisolangiin. Jokainen suomalainen tutustuu koululaisslangiin elämänsä aikana, yleensä 10–16 vuoden ikäisenä. Vaikka slangin käyttö vähenee nuoruusiän lopulla, jäävät värikkäät ilmaisut usein täydentämään puhujan sanavarastoa. Koululaisslangin avulla puhuja pyrkii rikkomaan sovinnaisuuden rajoja ja erottamaan itsensä aikuisista. (Saanilahti & Nahkola 2000: 97–98.)

2.1.1. Sotilasslangi

Joka vuosi noin 25 000 varusmiestä aloittaa asepalveluksen ja omaksuu aiempien sukupolvien luoman ja hioman slangin. Jos tarkastellaan kaikkia asepalveluksen suorittaneita, armeijassa työskennelleitä ja sodan käyneitä, voidaan sotilasslangia pitää yhtenä laajimmin tunnetuimmista slangeista Suomessa. (Penttinen 1984: 10–11.) Slangi on ollut osa sotilasarkea jo Rooman legioonalaisten ajoista lähtien. Siitä muistona ovat esimerkiksi hevosta tarkoittavat italian *cavallo* ja ranskan *cheval*. Molemmat nimitykset juontavat legioonalaisten käyttämästä slangisanasta *caballus*, joka vastasi latinan sanaa *equus* 'hevonen'. (Penttinen 1984: 7.) Simo Hämäläinen (1963: 5) määrittelee Suomalaista sotilasslangia 1 -teoksessa sotilasslangin seuraavasti:

Sotilasslangia ovat sellaiset sotilaiden käyttämät sanat ja sanonnat, jotka eivät kuulu viralliseen sotilaskieleen, mutta eivät toisaalta myöskään yleiskieleen eivätkä kansanmurteisiin ja joiden sävy on yleensä leikillinen.

Hämäläinen lisää, että koska slangi-ilmauksen rinnalla on aina olemassa varsinainen ilmaus, on slangisanan käyttö tietoinen valinta. Toisaalta hän toteaa myös, että jotkut armeijaslangin ilmauksista ovat niin vakiintuneita, ettei niitä välttämättä voida määrittellä enää slangiksi. (Hämäläinen 1963: 5.) Sotilasslangi on syntynyt miesten ehdoilla. Antti Penttisen (1984: 11) mukaan armeijaslangi

vahvistaa miesten ja naisten välisiä kielieroja. Viime vuosikymmeninä naisten osallistuminen asemiespalvelukseen on lisääntynyt, ja se on voinut vaikuttaa sotilasslangin maskuliinisuuteen (Saanilahti & Nahkola 2000: 103).

Sotilasslangissa esiintyy attraktiokeskuksia eli sellaisia tarkoitteita, jotka vetävät puoleensa laajan joukon slangivastineita. Yksi niistä on varusmiehen palvelusikä, jolla halutaan selvittää, ketkä ovat alokkaita ja näin ollen hierarkian alimpana. *Alokas*-sanalle löytyykin huomattavasti enemmän slangivastineita kuin arvojärjestyksessä korkeampien henkilöiden nimityksille. Sotilasarvot ovat toinen suuri attraktiokeskus. Lisäksi jotkut vaatekappaleet, kuten urheilusortsit ja kenttäpaita ovat keränneet runsaasti slangivastineita. (Saanilahti & Nahkola 2000: 105.) Kerron sotilasslangin attraktiokeskuksista lisää luvussa 4.5. Vaikka slangeille on tyypillistä sanaston nopea vaihtuvuus, ovat monet etenkin lainasanat, kuten *broidi* 'veli', tulleet jäädäkseen. Omaperäisten sanojen vaihtuvuus on slangeille yleensä nopeampaa. (Karttunen 1989: 151.) Armeijaslangissa tilanne näyttäisi olevan päinvastainen: lainasanastoa ja vierasperäistä sanastoa on vain vähän, ja juuri omaperäinen sanasto säilyy pisimpään. (Penttinen 1984: 17–19.)

Leo Lipsonen (1990) tarkastelee Vankilasslangin sanakirjassa sotilas- ja vankilasslangin yhtäläisyyksiä. Niitä yhdistävät miesvaltaisuus, hierarkkisuus ja muusta maailmasta eristäytyneisyys. Slangilla vakavatkin asiat kuvataan huumorin keinoin. Vankila-ajan tavoin myös armeija-aika voi olla raskasta. Ahdistusta tai kurjaa mieltä pyritään lievittämään leikinlaskulla, ironialla ja suunsoitolla. (Lipsonen 1990: 10.) Molemmista slangeista löytyy samoja ilmaisuja etenkin vasta rangaistus- tai palvelusaikansa aloittaneille sekä esimiehille ja muulle henkilökunnalle. Lipsonen (1990) kuitenkin toteaa, että slangit juontavat eri lähteistä eikä niiden yhtäläisyyksiä tule suurennella. (Lipsonen 1990: 11–12.)

Sekä sotilas- että vankilasslangissa näkyy institutionaalisille slangeille tyypillinen halu ilmaista vastarintaa valtakulttuuria kohtaan. Koululainen saattaa puhua slangia päästäkseen irti koulun järjestäytyneestä ympäristöstä. Vankilasslangi on täynnä merkkejä vastarinnasta, jota syntyy väistämättä, kun ihmiset joutuvat suljettuun laitokseen tahtomattaan (Lipsonen 1990: 10). Myös armeijaslangi luo

vastarintaa armeijan hierarkkisuudelle ja tiukalle säännöstölle (Karttunen 1989: 150). Niitä pyritään purkamaan ja kyseenalaistamaan luomalla halventavia ilmaisuja korkeampiarvoisille henkilöille. Vankilaslangissa vankien keskinäinen arvojärjestys näkyy selvästi. Toisin kuin sotilasslangissa, vankilaslangissa huipulla olevien henkilöiden nimitykset ovat kunnioitusta osoittavia. (Lipsonen 1990: 13.) Armeijaslangi vahvistaa osaltaan hierarkkisuutta, mikä näkyy etenkin alokkaiden halventavissa nimityksissä.

2.2. Slangitutkimus

Aiemmin slangia ei pidetty Suomessa erityisen tärkeänä kielimuotona. Sen ajateltiin olevan alakieltä, jota käyttivät rikolliset, ja muut alamaailman edustajat, ja sitä tutkittiin lähinnä tyyllisenä ilmiönä. Poikkeuksia olivat Simo Hämäläisen sotilasslangitutkimus vuodelta 1963, Ahti Rytkösen (1955) tutkimukset koululaisslangista ja Pentti Liutun (1951) tutkimus Helsingin slangista. Sosiolingvistiikan rantauduttua Suomeen 1960–1970-luvuilla tutkijat kiinnostuivat kaupungeissa puhuttavista kielimuodoista. (Saanilahti & Nahkola 2000: 92–93.) Slangi alettiin nähdä tyyllisiä elementtejä sisältävänä kielellisenä ilmiönä, johon liittyy erityinen sosiaalinen funktio: huomattiin, että slangin käytöllä osoitetaan, että kuulutaan johonkin ryhmään. Sillä tuodaan ryhmään yhteenkuuluvuuden tunnetta ja ilmaistaan ryhmän arvomaailmaa. (Karttunen 1989: 149.) Kielitieteilijät eivät olleet kovin kiinnostuneita slangitutkimuksesta vielä 1990-luvun loppuun mennessäkään. Sitä tutkivat kuitenkin monet harrastelijat ja opiskelijat. (Saanilahti & Nahkola 2000: 92–93.)

Vuonna 1979 ilmestyi Kaarina Karttusen *Nykyslangin sanakirja*, jossa esiteltiin ensimmäistä kertaa systemaattisesti suomen slangia. Teos sisältää yleisslangin ja monien erikoisslangien sanastoa lähinnä 1960- ja 1970-luvuilta. (Karttunen 1979: 11–12.) Yhtenä merkittävimmistä slangintuntijoista pidetään Heikki Paunosta, joka on perehtynyt etenkin Helsingin slangiin. Heikki Paunosen ja Marjatta Paunosen vuonna 2000 ilmestynyt teos *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii: Stadin slangin suursanakirja* esittelee Helsingin slangia 1800-luvulta

eteenpäin. (Paunonen & Paunonen 2000: 6.) Seuraavana vuonna kirjan ilmestymisestä sille myönnettiin Tieto-Finlandia-palkinto. Myös vankilaslangin sanastoa on koottu yksiin kansiin Leo Lipsosen vuonna 1990 ilmestyneessä teoksessa Vankilaslangin sanakirja. Teos sisältää 5000 sana-artikkelia ja sanaluettelot vankilassa käytettävistä romanikielen sanoista ja huumetermeistä. (Lipsosen 1990.)

Koululaisslangia on tutkittu useaan otteeseen (esim. Rytönen 1955, Saanilahti & Nahkola 1991, Suojanen 1963, Ailio 1969, Aalto 1970, Järvinen 1975, Rautava 1979). Vuonna 1991 Marja Saanilahti ja Kari Nahkola keräsivät Virtain yläkoululla ja lukiossa aineiston, joka kokosi yli 112 tarkoitteelle slangivastineita. Aineisto oli kattava etenkin yläkoululaisten osalta, sillä Virtain yläkoulun yhdeksäsluokkalaisista lähes 80 prosenttia vastasi tutkimuksessa tehtyyn kyselyyn. (Saanilahti & Nahkola 1991: 7–8.) Hyödynnän Saanilahden ja Nahkolan kehittämää slangin sanastolähteiden jaottelua analyysissäni. Kerron siitä tarkemmin luvussa 3.3. Marjo Ahopelto (2011) tarkasteli pro gradu - tutkielmassaan Rakennusalan työyhteisöslangia. Hän keräsi aineistonsa Sodankylässä toimivassa rakennusalan yrityksessä Betroc Oy:ssä ja vertasi sitä vanhaan samasta yrityksestä kerättyyn aineistoon. (Ahopelto: 2011: 1.) Sovellan Ahopellon (2011: 36–37) kehittämää semanttista luokittelua, kun tutkin sanaston semanttisia ominaisuuksia. Kerron siitä tarkemmin luvussa 3.3. Suomessa on tutkittu myös muun muassa lääkäreiden (Leskinen & Toivonen 1995), sairaalan hoito- ja siivoushenkilökunnan (Kuukasjärvi 1987), poliisien (Frondeus 1983) ja palomiesten (Kaján 1998) ammattislangia.

Sotilaslangin pioneeritutkijana pidetään Simo Hämäläistä, jonka tutkimukset ovat varhaisimpia suomalaisia slangitutkimuksia. Hämäläinen (1963: 6) aloitti slangisanojen keräämisen palvellessaan talvisodassa ja jatkoi keräämistä rauhanaikana ja jatkosodassa. Tutkimus lähti varsinaisesti käyntiin, kun Hämäläinen järjesti kaksi kilpailua, joissa kerättiin epävirallisen sotilaslangin sanastoa. Hämäläinen julkaisi keräämänsä sanaston vuonna 1963 teoksessa Suomalainen sotilaslangi 1. Teos kattaa noin 13 000–14 000 sanalippua eli yli 20 000 sanatietoa, joista suurin osa on kerätty vuosina 1929–1946. (Hämäläinen 1963: 5–8.) Sotilaslangia on tutkinut myös Antti Penttinen, joka kirjoitti vuonna

1984 Sotilaslangin sanakirjan. Nidos sisältää yli neljäntuhannen slangisanan lisäksi niiden etymologiset selitykset. Hän on vertaillut sanoja muihin kieliin ja Suomen vanhaan sotilaslangiin aina 1800-luvulle asti. (Penttinen 1984: 21–23.) Kari Nahkola (1988) on tarkastellut sotilaslangia Hämläläisen ja Penttisen teosten sekä Tampereen yliopiston sanakokoelmien pohjalta ja julkaissut havaintonsa teoksessa Suomen kielen tyyppioppia. Hän kuvaa etenkin uutta Hämläläisen (1963) ja Penttisen (1984) sanakirjoista puuttuvaa sanastoa ja sotilaslangin semanttisia rakenteita. (Nahkola 1988: 89–90.)

Jari Sivonen on kerännyt vuonna 1994 Oulun prikaatissa aineiston, jota olen käyttänyt tekemäni kyselyn pohjana. Sivonen haastatteli kertomansa mukaan muutamaa varusmiestä, jotka kertoivat hänelle tuntemiansa sotilaslangi-ilmaisuja. Haastattelusta kertyi vajaa 200 sanalipun aineisto. Jokaisessa sanalipussa näkyy tarkoite, slangivastine ja esimerkki siitä, millaisessa kontekstissa slangisanaa käytetään. Kun tarkastelen sotilaslangin muuttumista, vertaan aineistoani Sivosen (1994) aineistoon sekä Hämläläisen (1963) ja Penttisen (1984) slangisanakirjoihin. Tutkin sitä, millaiset sanat ovat säilyneet pisimpään ja vertaan tuloksia tämän hetkiseen käsitykseen slangien sanaston kehitymisestä.

3. TEORIATAUSTA JA AINEISTON ANALYYSIMENETELMÄT

Tässä luvussa kerron laadullisesta tutkimuksesta ja tutkimukseni teoriataustasta, sosiolingvistiikasta. Lisäksi esittelen aineiston analyysimenetelmät. Kerron slangin semanttisesta luokittelusta ja sanastolähteiden luokittelusta.

3.1. Laadullinen tutkimus

Tutkimukseni on luonteeltaan kvalitatiivista, mutta aineistoa luokitellessani lasken myös yksinkertaisia frekvenssi- ja prosenttilaskuja. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen pyrkimyksenä on ymmärtää ja kuvata jotakin ilmiötä mahdollisimman tarkasti. Tutkimusongelma täsmentyy usein vasta tutkimuksen aikana, kun aineistosta nousee esille kiinnostavia seikkoja. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija perehtyy aiheeseen syvällisesti. Aineisto kerätään monesti havainnoimalla kohderyhmää sisältä päin. (Kiviniemi 2015: 80.) Teoreettinen viitekehys ja aineiston keruu- ja analyysimetodi määräytyvät suhteessa toisiinsa: teoriatausta vaikuttaa siihen, millainen aineisto kannattaa kerätä ja miten sitä kannattaa analysoida. Toisaalta taas aineisto määrittelee sen, millaisin metodein sitä voidaan tarkastella ja millainen sen teoreettinen viitekehys voi olla. (Alasuutari 2001: 83.) Aineistoa saatetaan joutua myös täydentämään, kun tutkimusongelmat täsmentyvät (Kiviniemi 2015: 79).

Laadullisen tutkimuksen perinteinen analyysimenetelmä on sisällönanalyysi. Sillä tarkoitetaan nimensä mukaisesti kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analysointia. Se tarkoittaa yksittäisen metodin lisäksi teoreettista kehystä, johon erilaiset analyysikokonaisuudet usein kuuluvat. Laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät pohjautuvat tyypillisesti jollain tavalla sisällönanalyysiin. Analyysi alkaa sitä, kun tutkija päättää, mikä aineistossa kiinnostaa häntä. Sen jälkeen tutkija käy aineiston läpi ja poimii sieltä oleelliset asiat. (Tuomi & Sarajärvi 2012: 91.) Tutkija rajaa tutkimusta valitsemalla keskeiset kohdat ja keskittyy niiden tarkasteluun. Tutkimuksen rajaamisen myötä myös ilmiön kuvaamisen näkökulmat kapenevat. Tutkija valitsee aineistosta esiin nousevan ydinasian,

jonka haluaa nostaa tarkastelun keskipisteeksi. Silloin väistämättä muita ilmiöön liittyviä asioita jää tutkimuksen ulkopuolelle. (Kiviniemi 2015: 74–83.) Laadullinen aineisto on tyypillisesti tekstimuotoinen. Aineisto voi olla esimerkiksi haastattelu, joka on tallennettu digitaaliseen muotoon ja syötetty sitten sähköiseen muotoon. Aineistoa käydään läpi useista näkökulmista yhä uudelleen ja uudelleen. Sitä luokitellaan, vertaillaan ja tulkitaan. (Rantala 2015: 108–110.)

Myös kvantitatiivisia menetelmiä voidaan hyödyntää laadullisessa tutkimuksessa. Aineistossa toistuvia seikkoja voidaan taulukoida ja tuoda esille. Keskiössä eivät kuitenkaan ole luvut vaan merkitystulkintojen tekeminen. (Alasuutari 2001: 53.) Tutkimuksessani kvantitatiivinen ote näkyy slangin sanastolähteiden taulukoinnissa ja muiden slangien sanastolähteisiin vertaamisessa. Pääasiallisesti analyysissä tarkastellaan sotilasslangin lingvistisiä ja semanttisia ominaisuuksia, joten kvantitatiiviset tulokset jäävät toissijaisiksi seikoiksi.

3.2. Sosiolingvistiikka

Tutkimukseni taustateorianana toimii sosiolingvistiikka. Se on kielentutkimuksen ala, joka tutkii kielenkäytön ja sosiaalisen rakenteen suhdetta ja sitä, miten ja miksi kieli muuttuu ja vaihtelee. Sosiolingvistiikka voidaan määritellä eri näkökulmista, mutta useimpien määritelmien mukaan sosiolingvistiikan keskeisin ajatus on, että kieli heijastaa yhteiskuntaa. (Nuolijärvi 2000: 13–15.) Varhaisempien teorioiden mukaan kielen vaihtelua ei ole pidetty kielen säätelemänä vaan sen on ajateltu olevan kaoottista. Sosiolingvistiikka taas pitää vaihtelua järjestelmällisenä, ja kielen vaihtelun uskotaan korreloivan kielenulkoisten sosiaalisten tekijöiden kanssa. Tutkijat pyrkivätkin löytämään ne tekijät, jotka motivoivat vaihteluun ja muuttumiseen. (Nieminen 1999: 2–3.)

Sosiolingvistiikka on mainittu akateemisessa tutkimuksessa ensimmäistä kertaa 1950-luvulla. Termi on vakiintunut käyttöön kuitenkin vasta 1960-luvulla etenkin William Labovin työn seurauksena. Labovin teos *The Social Stratification of English in New York City* (1966) on vaikuttanut merkittävästi sosiolingvistiikan

kehitykseen. Teoksessa tarkastellaan sosiaalisten tekijöiden, kuten iän, sukupuolen, ammatin ja tulojen vaikutuksia foneettisiin piirteisiin. Labovin tutkimus on inspiroitunut kielitieteilijöitä tekemään samankaltaista korreloivaa tutkimusta. (Nyholm 1982: 111–112.) Korreloiva sosiolingvistiikka tarkastelee juuri sosiaalisten muuttujien ja kielellisten muuttujien välistä suhdetta. Toinen sosiolingvistiikan tärkeä osa-alue on interaktionistinen sosiolingvistiikka, joka on kiinnostunut puhetilanteesta ja sen muuttujista. (Suojanen 1982: 11.)

Sosiolingvistiikan alue voidaan myös jakaa mikro- ja makrososiolingvistiikkaan. Mikrotasolla tutkitaan muun muassa sitä, miten kieli vaihtelee sosiaalisten muuttujien mukaan ja millainen vaikutus sosiaalisella rakenteella on puhetapaan. (Nuolijärvi 2000: 13–15.) Slangitutkimus on mikrososiolingvistiikkaa. Siinä sosiaalisia muuttujia voivat olla esimerkiksi ikä ja sukupuoli. Makrotasolla taas tarkastellaan sitä, miten yhteisö vaikuttaa sen käyttämään kieleen. Voidaan tutkia esimerkiksi kielen vaihtoa, säilymistä tai kuolemaa sekä kielellisiä asenteita ja kielimuotojen funktionaalisia tehtäviä kieliyhteisössä. (Nuolijärvi 2000: 13–15.)

3.3. Slangin sanastolähteet ja semanttinen luokittelu

Kari Nahkola (1991: 76–80) jakaa tutkimuksessa Koululaisslangia Virroilla koululaisslangin sanastolähteet neljään tyyppiin, joista osa jakaantuu vielä alatyyppeihin. Hänen mukaansa suomalaisissa slangeissa sanastolähteet ovat useimmiten edusteilla samoissa suhteissa kuin koululaisslangissa. (Nahkola 1999: 619.) Sovellan Nahkolan kehittämää jaottelua tarkastellessani sotilasslangin sanastolähteitä. Lisäksi vertaan sotilasslangin sanastolähteitä koululaisslangin, poliisien käyttämän slangin ja rakennusalan työyhteisöslangin sanastolähteisiin.

Ensimmäinen Nahkolan jaottelun päätyyppi sisältää kielessä jo olemassa olevia sanoja, joiden merkitystä on muutettu. Sanat voivat olla **metaforia**, **metonymioita** tai **paronymioita**. Ensimmäisen luokan sanat sisältävät siis kuvakielisyyttä. (Nahkola 1999: 619.) **Metaforalla** tarkoitetaan kielikuvaa, jossa

yleiskielen sanaa käytetään normaalista poikkeavassa kontekstissa. Asialle annetaan siis nimitys, joka tarkoittaa yleiskielessä jotain toista asiaa. Asialle ei anneta pelkästään toista asiaa tarkoittavaa nimitystä, vaan sille siirretään myös osa sen merkityksestä. (Krappe 2007: 146.) **Metonymiassa** sana korvataan jollain samaan käsitekenttään kuuluvalla sanalla. Toisin kuin metafora, metonymia perustuu juuri tuttuuteen ja läheisyyteen. Läheisyys ilmenee esimerkiksi siten, että osalla tarkoitetaan kokonaisuutta tai kokonaisuudella tarkoitetaan osaa. Silloin metonymiaa kutsutaan **synekdokeeksi**. (Kesonen 2007: 167–168.) Esimerkiksi *puu* voi toimia *metsän* synekdokeena. **Paronymiat** tarkoittavat ilmaisuja, joissa sana korvataan toisella sanalla satunnaisen äänteellisen yhtenäisyyden perusteella. (Nahkola 1999: 619.) Kielikuvat liitetään usein runouteen, mutta todellisuudessa ne ovat osa kaikkea kielenkäyttöä. Ne auttavat ymmärtämään vaikeita asioita helpommin ymmärrettävien esimerkkien avulla. Ne korostavat asioiden tiettyjä ominaisuuksia ja piilottavat toisia. Näin ollen ne sisältävät affektiivisuutta. (Haavisto & Kotilainen 1998: 6–7.)

Toinen päätyyppi sisältää sanoja, joiden merkitystä ei ole muutettu mutta joiden äänneasua sen sijaan on muutettu. Äänteellisiä muutoksia voidaan tehdä muodostamalla **slangijohdoksia** lisäämällä slangijohdin katkaistun kantasanan sananlopun tilalle. Kantasanaan voidaan lisätä useita eri slangijohtimia ja niitä voidaan käyttää myös rinnakkain. Kerron lisää slangijohdosten muodostamisesta alaluvussa 4.1.2. Toinen keino äänteelliseen muuntamiseen on **vartalonsisäinen muuntelu**, jossa esimerkiksi vokaalin kvaliteettia muutetaan, kuten sanassa *viuna* 'viina'. Lisäksi voidaan yhdistää kaksi edellä mainittua tapaa muuttamalla myös sanan alkuosan äänteitä, kuten sanassa *fleda* 'letti', 'hiukset'. (Nahkola 1999: 620.) Neljäs keino muuttaa sanan äänneasua on tyvistää sanaa, kuten sanassa *ope* 'opettaja' (Nahkola 1999: 620). Iso Suomen kielioppi jakaa lyhennesanat typistesanoihin, kirjainsanoihin, koostesanoihin ja takaperoisjohdoksiin (ISK 2004: § 167). Jaottelen aineiston typisteet Ison suomen kieliopin mukaisesti lukuun ottamatta takaperoisjohdoksia, joita ei aineistossani ollut lainkaan. Typisteet ovat sanoja, joiden lopusta on otettu jotain pois (Nahkola 1999: 620). Kirjainsanoja ovat sanayhtymän alkukirjaimista muodostetut kirjainjonot, kuten *atk* 'automaattinen tietojenkäsittely' tai *oy* 'osakeyhtiö' (ISK 2004: § 169). Koostesanoja taas ovat sellaiset sanat, joissa

sanayhtymän sanojen osat on yhdistetty. Ne ovat yleensä kaksitavuisia yhdyssanan alkuosia, kuten *luomu* 'luonnonmukainen', tai instituutioiden nimiä, kuten *Kela* 'kansaneläkelaitos'. (ISK 2004: § 170.)

Kolmas päätyyppi slangin sanastolähteissä on kokonaan uuden ilmaisun keksiminen, kuten esimerkiksi *ostaa taskualesta* 'varastaa'. Sanoja ei kuitenkaan synny tyhjästä, vaan ne kootaan olemassa olevista vartaloista ja johtimista. Viimeisen päätyypin muodostavat lainasanat, joiden äänneasua muokataan samalla tavalla kuin toisen päätyypin sanoja. On tyypillistä, että sanoja modifioidaan lähemmäksi suomalaista äänneasua esimerkiksi lisäämällä englannista lainattujen yksitavuisten konsonanttiloppuisten sanojen perään loppuvokaali. (Nahkola 1999: 620.) Esimerkiksi slangisanassa *skidi* 'lapsi' (englanninkielisestä sanasta *kid* 'lapsi') sanan loppuun on lisätty *i*. Lainasanoihin jää usein näkyviin vierasperäisyys esimerkiksi suomelle vieraiden konsonanttien muodossa. Sanan alkuun voidaan myös lisätä konsonanttiyhdistelmiä, kuten sanassa *skidi*. (Saanilahti & Nahkola 2000: 89.)

Marjo Ahopelto (2011) on luokitellut pro gradu -tutkielmansa slangisanat niiden semanttisten ominaisuuksien perusteella eri ryhmiin. Ahopellon (2011) mukaan semanttinen jaottelu havainnollistaa sitä, millaisten asioiden perusteella informantit nimeävät tarkoitteita. Hän on jättänyt jaottelun ulkopuolelle sellaiset sanat, jotka ovat rakentuneet sanan yleisen nimityksen pohjalta. Hän on siis jaotellut Nahkolan (1991) jaottelun ensimmäisen päätyypin sanat. Aluksi hän on jakanut ne substantiiveihin ja verbeihin. Substantiivit hän on jälleen jakanut ominaisuutta, funktiota, käyttöä, tarkoitteen aiheuttamaa tunnetta, tarkoitteen valmistajaa ja tarkoitteeseen liittyvää henkilöä kuvaaviin substantiiveihin sekä ihmistarkoitteisiin substantiiveihin. Lisäksi hän on jakanut verbit tapaa, tavoitetta ja välinettä kuvaaviin sanoihin. (Ahopelto 2011: 25–27.) Aineistossani ei ole verbejä, joten semanttinen luokittelu koskee tutkimuksessani vain aineiston substantiiveja. Substantiivivoittoisuus johtuu siitä, että kaikki kyselyyn valitsemani sanat olivat substantiiveja. Olen kehittänyt semanttiset luokat sen perusteella, millaisiin luokkiin aineiston ilmaukset jakaantuvat. Aineiston semanttinen luokittelu ei siis ole identtinen Ahopellon luokittelun kanssa.

4. AINEISTON ANALYYSI

Tässä kappaleessa tarkastelen aineiston sanastolähteitä ja semanttisia luokkia. Esittelen kvantitatiivista tietoa sanastolähteistä ja havainnollistan niiden osuuksia taulukoimalla ne. Käsittelen aineiston kuvakielisiä ilmaisuja semanttisten luokkien avulla.

Slangitutkimuksessa aineiston rajaaminen on usein haastavaa ja tutkija joutuu pohtimaan, mitkä sanat oikeastaan ovat slangia (Saanilahti & Nahkola 1991: 9). Olen rajannut aineistostani pois murre sanat ja yleiskielen sanat. Olen kuitenkin lukenut murre sanoiksi sellaiset ilmaukset, jotka ovat levinneet murrealueen ulkopuolelle armeijaslangin mukana. Lyhennesanoista olen karsinut pois sellaiset puolustusvoimien viralliset lyhenteet, jotka löytyvät puolustusvoimien verkkosivuille listatuista sotilasmerkeistä ja lyhenteistä tai kansallisarkiston Portti-palvelun listaamista sotilaslyhenteistä. Olen pyrkinyt karsimaan yksittäiset ilmaiset, jotka eivät välttämättä ole yleisesti tunnettuja slanginpuhujien keskuudessa, jättämällä analyysin ulkopuolelle alle neljä kertaa aineistossa esiintyvät sanat.

On tavallista, että /b/ ja /p/, /d/ ja /t/, /g/ ja /k/ vaihtelevat slangisanoissa (Karttunen: 1979). Suomen kielelle vieraat äänteet tuovat sanoihin slangimaisuutta ja affektiivisuutta (Saanilahti – Nahkola 2000: 89–90). Olen yhdistänyt sellaiset tapaukset ja käsittelen niitä yhtenä lekseeminä, jossa klusiili voi esiintyä soinnillisena tai soinnittomana. Aineistossa esiintyy myös tapauksia, joiden kirjoitusasussa on vähäistä variaatiota, joka ei välttämättä esiinny ääntämisessä. Esimerkiksi ilmaisuista *alík* ja *alíkoo* 'alikersantti' ei kirjallisen kyselytutkimuksen perusteella voida tietää, esiintyykö kirjoitusasussa näkyvä ero myös ääntämisessä. Käsittelen sellaisia tapauksia yhtenä lekseeminä.

4.1. Sanastolähteiden tarkastelua

TAULUKKO 1. Aineiston sanastolähteiden määrät ja prosenttiosuudet aineistossa.

Sanastolähteiden luokat	%	f
1. vanha sana: merkitys muutettu	46	72
metafora	32	50
metonymia/ synekdokee	8	13
paronymia	6	9
2. vanha sana: äänneasua muutettu	52	81
slangijohdos	25	39
lyhennesanat	22	34
vartalonsisäinen muuntelu	5	8
3. Uudet sanat	1	1
4. Lainasanat	1	2
yhteensä	100	155

Taulukossa 1. on esitetty aineiston slangisanojen sanastolähteet. Olen merkinnyt eri sanastolähteistä peräisin olevien sanojen määrän (f) sekä prosenttiosuuden (%) koko aineiston sanastolähteistä. Olen lihavoanut pääryhmien sanastomäärät ja prosenttiosuudet.

Taulukon neljä pääryhmää kuvaavat tapoja, joilla slangisanat on muodostettu. Ensimmäisen pääryhmän sanat on muodostettu siten, että on otettu jokin kielessä olemassa oleva sana ja sille on annettu uusi merkitys. Ensimmäinen pääryhmä jakaantuu alaryhmiin, joita ovat metaforat, metonymiat tai synekdokeet ja paronymiat. Toinen pääryhmä koostuu olemassa olevista sanoista, joiden äänneasua on muutettu. Alaryhmiä ovat slangijohdokset, lyhennesanat ja sanat, joissa on vartalonsisäistä muuntelua. Kolmas pääryhmä koostuu uusista sanoista, ja neljäs pääryhmä koostuu lainasanoista. Sanastolähteiden jaottelusta olen kertonut tarkemmin alaluvussa 3.3.

Kuten taulukosta 1. näkyy, aineistossa on yhteensä 155 slangisanaa. Niistä 46 prosenttia kuuluu ensimmäiseen sanastolähteiden pääryhmään. Koko aineiston slangi-ilmauksista 31 prosenttia on metaforia, kahdeksan prosenttia on

metonymioita tai synokdokeita ja kuusi prosenttia on paronymioita. 52 prosenttia, eli suurin osa aineiston sanoista kuuluu jaottelun toiseen pääryhmään. 25 prosenttia aineiston sanoista on slangijohdoksia, 22 prosenttia on lyhennesanoja ja viisi prosenttia sisältää vartalonsisäistä muuntelua. Uusia sanoja ja lainasanoja on molempia yksi prosentti aineiston sanoista.

Suurin osa aineistoni slangi-ilmauksista on muodostettu muuttamalla jo olemassa olevan sanan äänneasua. Melkein yhtä moni ilmaus on muodostettu jo kielessä olemassa olevan sanan merkitystä muuttamalla. Kaikista isoimman ryhmän koko aineiston slangi-ilmauksista muodostavat metaforat. Seuraavaksi eniten aineistossa on slangijohdoksia. Kolmanneksi eniten aineistossa on lyhennesanoja, ja neljänneksi eniten siinä on metonymioita ja synekdokeita. Paronymioita ja sanoja, joissa esiintyy vartalonsisäistä muuntelua, on lähes sama määrä. Aineistossa esiintyy yksi uusi sana *superspade* 'talousaliupseeri'. Aineistossa on kaksi lainasanaa, joista molemmat ovat lainautuneet englannista. Niitä ovat *dog tag* 'tuntolevy' ja *jäger* 'jääkäri'. *Dog tag* on lainautunut englanninkielisestä armeijaslangista, ja se tarkoittaa myös englanniksi tuntolevyä. *Jäger* on sekä englannissa että saksassa yleiskielen vastine jääkäriille. Saksan ja Suomen sotilasyhteistyö etenkin jääkärien koulutuksessa antaa osviittaa, että sana olisi lainautunut saksasta. Ilmaisua ei kuitenkaan löydy Penttisen (1984) eikä Sivosen (1994) sotilasslangi-kokoelmista, joten *jäger* on suhteellisen uusi slangisana. Karttusen (1979: 8) mukaan sanastoa lainataan slangiin nykyään eniten englannista. *Jäger* on siis todennäköisesti englanninkielinen lainasana. *Superspade* 'talousaliupseeri' on muodostettu osittain lainaamalla. Ruotsista lainattu *spade* tarkoittaa 'lapiota'. Lapio viittaa keittiökauhaan. Yksi talousaliupseerien tehtävistä on huolehtia varusmiesten muonituksesta, joten *superspade* on siis merkitykseltään metonyyminen.

4.1.1. Olemassa olevan sanan merkitystä muutettu

Tässä alaluvussa tarkastelen ensimmäisen pääryhmän sanoja eli sanoja, jotka on muodostettu ottamalla jo olemassa sana ja muuttamalla sen merkitystä.

Ryhmän sanat on jaettu kolmeen alaryhmään, joita ovat metaforat, metonymiat tai synekdokeet ja paronymiat. Olen määritellyt termit luvussa 3.3. Olen tehnyt pääryhmän sanoille semanttisen jaottelun sen perusteella, mistä syystä tarkoitetta on alettu kutsua jotain toista asiaa tarkoittavalla nimityksellä. Esittelen ensimmäisen pääryhmän sanat semanttisten luokkien kautta. Jätän paronymiat semanttisen luokittelun ulkopuolelle. Aineistossa on yhdeksän paronymiaa. Niitä ovat *alikroisantti* 'alikersantti', *esinahkakomppania* ja *esikoulukomppania* 'esikuntakomppania', *kyrpä* 'kypärä', *alikeisari* 'alikersantti', *pinohiiri* 'pioneer', *Jimmy* 'jääkari' sekä *pyydystäjä* ja *pässi* 'päivystäjä'. *Pässi* voidaan myös käsittää slangijohdokseksi. Kantaan *pä-* on lisätty slangijohdin *-ssi*, joka esiintyy esimerkiksi yleisslangin sanassa *jussi* 'juhannus'. Kerron slangijohdosten muodostuksesta lisää alaluvussa 4.1.2.

Olen luokitellut toisen pääryhmän sanat viiteen semanttiseen luokkaan Marjo Ahopellon (2011: 25–27) kehittämää semanttista luokittelua hyödyntäen. Olen esitellyt Ahopellon semanttisen luokittelun alaluvussa 3.3. Olen sijoittanut sanat semanttisiin luokkiin oman tietämykseni ja haastattelujen perusteella. Olen haastatellut kolmea asepalveluksen suorittanutta henkilöä. Kutsun heitä nimityksillä informantti 1, informantti 2 ja informantti 3. Olen liittänyt tutkimuksen loppuun tarkemmat tiedot heistä (liite 2). Esimerkiksi ilmaisu *räkäpää* 'paukkupatruuna' on informantin 1 mukaan alun perin syntynyt kuvaamaan paukkupatruunan ulkonäköä. Hänen selityksensä slangi-ilmaisun synnylle on, että paukkupatruunoiden päässä oli ennen keltaista räkää muistuttavaa vahaa. Semanttinen luokitteluni perustuu siis osittain informanttien kokemuksiin ja päätelmiin, joita ei löydy kirjallisista lähteistä.

TAULUKKO 2. Semanttinen luokittelu.

Luokka	Sanojen määrä
1. Ulkonäkö	24
2. Tarkoitteen aiheuttama tunne	4
3. Tarkoitteen tuotemerkki	2
4. Tarkoitteeseen liittyvä henkilö	2
5. Ihmistarkoitteiset sanat	21
Muut	8
Yhteensä	59

Taulukkoon 2. olen jaotellut semanttiseen luokitteluun sisällyttämäni sanat. Taulukossa näkyy luokan nimi ja luokkaan kuuluvien sanojen määrä. Luokittelussa on yhteensä 59 sanaa. Niistä suurin osa (24) kuvaa tarkoitteen ulkonäköä. Seuraavaksi eniten (21) on ihmistarkoitteisia sanoja, jotka olen jakanut alaluokkiin. Tarkoitteen aiheuttamaa tunnetta kuvaavia sanoja on neljä. Tarkoitteen tuotemerkistä motivoituneita sanoja ja tarkoitteeseen liittyviä sanoja on molempia kaksi.

Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat ilmaisut kuvaavat tarkoitteen ulkonäköä. Siihen kuuluvia sanoja ovat *aurat*, *jämät*, *lätkä*, *nappulat* ja *natsat*, joista kaikki tarkoittavat arvomerkkejä. Ilmaisut *aurat* kuvaa arvomerkeissä olevia auranmuotoisia symboleita. Osassa arvomerkeistä on pyöreitä kuvioita, joista motivoituu nimitys *nappulat*. Hämäläisen (1963: 143) mukaan arvomerkeistä käytetään nimitystä *natsat*, koska niiden ulkonäkö muistuttaa tupakantumpia. Tupakantumpista voidaan käyttää myös nimitystä *jämät*. Informantin 2 mukaan *jämät* voivat viitata siihen, että henkilö on suorittanut tietyn koulutuksen, josta ovat jääneet jäljelle arvomerkit. *Lätkä* kuvaa arvomerkkien lätkämäistä muotoa. Ilmaisut *Gandalf* ja *Gandalfin sauva* 'johdintanko' ovat esimerkkejä uudehkoista slangi-ilmaisista. Gandalf on tuttu velho Taru sormusten herrasta -elokuvasta (2001), joissa hän kantaa mukanaan pitkää valkoista taikavoimia sisältävää keppiä.¹

Tarkoitteen ulkonäöstä motivoituneita vaate-ilmaisuja ovat *Ville viis vee* 'kaulahuivi', *sorsa* 'kenttälakki', *kurkkusalaatti* 'maastopuku', *taikaviitta* 'sadeviitta', *norsunvittu* 'turkislakki', *smurffit* 'urheiluasu' sekä urheilusortseja tarkoittavat ilmaisut *pikkumustat*, *pikkutuhmat*, *litmaset* ja *litit* sekä *paavonurmet* ja *pavet*. Informantin 2 mukaan kaulahuivista käytetään ilmaisua *Ville viis vee*, koska se muistuttaa lasten käyttämää kypärälakkaa, jos se vedetään pään suojaksi. Sadeviitta muistuttaa supersankarielokuvien sankareiden viittaa, joten

¹ Taru sormusten herrasta on englantilaisen kirjailijan J. R. R. Tolkienin kirjoittama fantasiakirja. Se on julkaistu kolmessa osassa vuosina 1954–1955. Kirja on jatkoa Hobitti eli sinne ja takaisin -teokselle. New Line Cinema on tuottanut kirjasta kolme Peter Jacksonin käsikirjoittamaa elokuvaa vuosina 2001–2003. Gandalf on kirjoissa ja elokuvissa seikkaileva velho, joka kantaa mukanaan valkoista pitkää taikavoimia sisältävää keppiä. (Tolkiengateaway-verkkosivusto.)

sitä kutsutaan ilmaisulla *taikaviitta*. *Kurkkusalaatti* 'maastopuku' ja *sorsa* 'kenttälakki' kuvaavat maastopuvun ja kenttälakin viherruskeaa väriä. Myös ilmaisu *smurffit* 'urheiluasu' motivoituu tarkoitteen väristä: Smurffit ovat lastenelokuvissa seikkailevia sinisiä hahmoja.² Armeijan urheiluasu on myös kauttaaltaan sininen. Armeijan urheilusortsit muistuttavat ulkonäöltään jalkapallosortseja. Jari Litmanen on yksi Suomen kuuluisimmista jalkapalloilijoista, joten urheilusortseja tarkoittava nimitys *Litmaset* ja siitä tehty lyhenne *litit* viittaavat hänen käyttämiinsä sortseihin. Juoksijalegenda Paavo Nurmi käytti armeijan urheilusortseja muistuttavia lyhyitä sortseja juostessaan, ja siitä syystä urheilusortsit ovat saaneet nimityksen *paavonurmet* tai *pavet*. *Pikkumusta*-nimitystä käytetään naisten lyhyestä mustasta mekosta. Pikkutuhmat taas tarkoittavat naisten käyttämää viettelevää alusasua. Nimitykset *pikkutuhmat* ja *pikkumustat* kuvaavat siis urheilusortsien värin lisäksi sitä, että urheilusortsit ovat lyhyemmät kuin miesten yleisesti suosimat sortsimallit.

Päivystäjän kilpeä nimitetään aineistossa ilmaisuilla *banaani*, *bling* ja *laatta*. Päivystäjän kilpi on kaulassa roikkuva metallinvärinen laatta. *Banaani* ja *laatta* kuvaavat siis kilven muotoa, ja *bling* kuvaa sen hoitoisuutta. Armeijan kaasunaamarissa suun ja nenän edessä on porsaan kärsää muistuttava ilmansuodatin, mistä motivoituu aineiston ilmaisu *nasse* 'kaasunaamari'. Myös porsasta voidaan nimittää puhekielessä nasseksi. Armeijan ampumamerkit ovat roikkuvia metallisia riipuksia, mistä johtaa nimitys *kuusenkoriste* 'arvomerkki'. Informantin 1 mukaan paukkupatruunaa voidaan kutsua *räkäpääksi*, koska vanhojen paukkupatruunoiden päässä oli keltaista vahaa, joka muistutti räkää.

Toisen semanttisen luokan sanat liittyvät tarkoitteen aiheuttamaan tunteeseen, joka on ironia. Niitä ovat *koti* ja *hima* 'kasarmi' sekä *morsian* ja *vaimo* 'rynnäkkökivääri'. *Koti* 'kasarmi' juontaa siitä, että kasarmi rinnastetaan tunnetasolla kotiin, koska siellä vietetään suurin osa palvelusajasta. *Hima* on

² Smurffit ovat kuvitteellisia pieniä sinisiä hahmoja. Smurffit ovat alun perin sarjakuvapiirtäjä Peyo eli Pierre Cullifordin luomia. Hahmot ovat esiintyneet ensin sivuhenkilöinä muissa sarjakuvissa. Culliford loi Smurffeista kertovan sarjakuva-sarjan 1960-luvulla. Smurffit nousivat suosioon 1980-luvulla Hanna Barbera Productions -tuotantoyhtiön niistä luoman piirrossarjan ilmestymisen myötä. (MTV:n verkkosivut)

yleisslangin vastine kodista. Informantin 3 mukaan nimitykset *morsian* ja *vaimo* 'rynnäkkökivääri' ovat peräisin siitä, että rynnäkkökivääri rinnastetaan asepalveluksen aikana tyttöystävään. Rynnäkkökivääri siis elollistetaan ja rinnastetaan vaimoon tai morsiameen, koska sen kanssa vietetään armeijassa paljon aikaa. Antti Penttisen (1942: 14) mukaan aseita aletaan usein kutsua inhimillisillä nimityksillä rinnastaen ne ystäviin, koska halutaan unohtaa niiden varsinainen käyttötarkoitus.

Kolmannen luokan sanat ilmaisevat tarkoitteen tuotemerkkiä. Niitä ovat synekdokeet *ämpeeviisi/ämpeeviis/ämpeefemma* 'konepistooli' ja *ämnollaviisi/ämnollafemma/nollafemma* 'maastopuku'. Nimitykset *ämpeeviisi*, *ämpeeviis* ja *ämpeefemma* tulevat puolustusvoimien käyttämästä mp5-konepistoolimallista. Maastopukua kutsutaan nimityksillä *ämnollaviisi*, *ämnollafemma* tai *nollafemma* puolustusvoimien käyttämän M05-maastopukumallin mukaisesti. (puolustusvoimien verkkosivut.) *Femma* on lainautunut ruotsin sanasta *fem* 'viisi' (Karttunen 1979: 54).

Neljännän semanttisen luokan sanat kuvaavat tarkoitteeseen liittyvää henkilöä. Neljännän ja viidennen luokan sanat eroavat toisistaan siten, että neljännän luokan yleiskielen sanat eivät tarkoita henkilöä, mutta aineiston slangivastineet viittaavat tarkoitteeseen liittyvään henkilöön. Viides luokka taas koostuu nimenomaan ihmistarkoitteisista sanoista ja niiden slangivastineista. Neljännän luokan sanoja ovat *Kusiraita* ja *aamuraita* 'aliupseerioppilaan hihanauha'. Informantin 2 mukaan aliupseerioppilaita pidetään varusmiesten keskuudessa leuhkoina henkilöinä. *Kusiraita* on muokattu sanasta *kusipää*, jolla halutaan ilmaista, että aliupseerioppilailla virtsa on noussut keltaiseen hihamerkkiin saakka. *Aamuraidalla* kuvataan sitä, että aliupseerioppilaat ovat puolustusvoimien palveluksessa vuoden ajan. He ovat kauemmin armeijassa kuin sotamiehet, ja heillä on siis armeijassa vietettäviä aamuja sotamiehiä enemmän jäljellä.

Viidennen semanttisen luokan muodostavat ihmistarkoitteiset sanat. Niitä on yhteensä 21. Olen jakanut ne seuraaviin alaryhmiin

- a. arvojärjestys 2
- b. työtehtävä 8
- c. luonteenominaisuus 6
- d. muu ominaisuus 5

A-ryhmän sanat kuvaavat armeijan arvojärjestystä. Niitä ovat *monni* 'alokas' ja *herra iso herra* 'kenraali'. *monni*-ilmaisun alkuperä on epäselvä. Oman päätelmäni ja informanttien päätelmien mukaan ilmaisu juontaa siitä, että *monni*-kalat uivat meren pohjalla muiden kalojen alapuolella. Alokkaat ovat siis alimpana arvojärjestyksessä, kaikkien muiden armeijassa toimivien alapuolella. Informantin 3 mukaan kenraalia kutsutaan *herra iso herraksi*, koska sillä halutaan osoittaa arvostusta kenraaleja kohtaan. Kenraalit ovat armeijan arvoasteikolla korkealla.

B-ryhmän sanat kuvaavat henkilön työtehtävää, asemaa tai roolia sotakoneistossa. Niitä ovat *Nurmipora* 'jääkäri', *toimisto-huuhaa* 'talousaliupseeri', *nakkiaura* 'korpraali', *sukkamestari* 'pyykinvaihtaja', *sotakoira ja koira* 'sotapoliisi', *pirunkarkoittaja* ja *piruntorjuja* 'sotilaspastori sekä *kelaperse* 'viestimies'. Informantin 2 mukaan jääkäriä kutsutaan *nurmiporaksi*, koska jääkärit ovat jalkaväkeä ja he liikkuvat jalan pitkiä matkoja maastossa. Nimitys saattaa juontaa myös suojaпотeron kaivamisesta. Informantin 1 mukaan jääkäri kantaa mukanaan kenttälapiota, jolla hän voi kaivaa maahan kuopan, eli poteron, joka suojaa muun muassa sirpaleilta. *Toimisto-huuhaa*-nimityksellä halutaan väheksyä talousaliupseerin tehtäviä. Informantin 2 mukaan muut sotilaat pitävät talousaliupseerien töitä "mitättöminä paperihommina". Nimitys *Nakkiaura* 'korpraali' ei ole yksiselitteinen. Informantti 1 ja informantti 3 epäilevät, että korpraalit joutuvat tekemään runsaasti pieniä johtoportaan määräämiä töitä, joita kutsutaan *nakeiksi*. Informantin 2 mukaan korpraalit määräävät edellä mainittuja pieniä tehtäviä, eli *nakkeja* sotamiehille ja nimitys johtuu siitä. Nimitys *Sukkamestari* 'pyykinvaihtaja' juontaa siitä, että pyykinvaihtajat ovat tekemisissä muun muassa sukkiensa kanssa. *Sotakoiralla* ja *koiralla* kuvataan sotapoliisia, joka

informantin 3 mukaan ”tarkkailee ja nuuhkii koiran tavoin muita sotamiehiä”. Nimitykset *pirunkarkoittaja* ja *piruntorjuja* ’sotilaspastori’ viittaavat pastorin tehtävään torjua pahuutta. *Kelaperse* ’viestimies’ juontaa informantin 3 mukaan siitä, että viestimiehen tehtäviin kuuluu kuljettaa mukanaan johtokelaa.

C-ryhmän sanat koostuvat ilmaisuista, jotka kuvaavat henkilön luonnetta. Niitä ovat *vemppa* ja *ikivemppa* ’B-mies’, *move* ’vapautusmies’, *gona* ’kotiutuva varusmies’, *gonakuski* ja *gonaukko* ’autosotamies’ sekä *Kusiraita* ’aliupseerioppilas’. Lähes kaikki ilmaisut ovat pejoratiivisia eli halveksuvia. B-miestä kuvaava ilmaisu *vemppa* on lyhennesanasta *vmtl* ’vapaa marssi-, taistelija ja liikuntakoulutuksesta’ muodostettu slangijohdos (Penttinen 1984: 263). Alkuperäinen lyhenteestä muodostettu slangisana on *vempula*, joka on Penttisen (1984: 263) mukaan nimitys ’miehestä, jolle on määrätty vmtl:ää’. Käsittelen sanaa metaforana, koska B-miestä kutsutaan *vempaksi* siitä syystä, että B-luokituksen saavilla henkilöillä on jokin rajoite, joka estää heitä osallistumaan kaikkiin palveluksen tehtäviin. Informantin 2 mukaan *vempaksi* kutsutaan myös muita armeijan henkilöitä, jotka eivät jostain syystä osallistu kaikkiin tehtäviin. Vapautusmiehellä tarkoitetaan henkilöä, joka on saanut aiemmin määrittelemääni vmtl:ää. Vapautusmiehestä käytettävä nimitys *Move* on koostesana yhdyssanasta motivaatiovemppa. Nimitys juontaa informantin 2 mukaan siitä, muiden varusmiesten mielestä vapautusmies on saanut vmtl:ää motivaatiosyistä. *Gona* ’kotiutuva varusmies’ viittaa siihen, että kotiutuva varusmies ei ole uusi armeijassa. *Gona* (alun perin *kona*) on Vermlannin murteessa esiintynyt sana, jota käytetään ’vanhasta, huonosta hevosesta (t.lehmästä)’ (SMS 2003: 958). *Äijängona* taas tarkoittaa vanhaa rähjäistä miestä. (Penttinen 1984: 105.) Antti Penttinen (1984: 12) on sisällyttänyt Sotilaslangin sanakirjaan sellaiset murre-ilmaukset, jotka ovat levinneet sotilaslangin myötä eri käyttöalueille ja saaneet sotilaselämään liittyviä merkityksiä. Ilmaisu *gona* on laajalti käytetty ilmaisu niin armeijassa kuin muuallakin Suomessa. Siitä syystä olen sisällyttänyt ilmaisun tutkimukseeni. Informantin 1 mukaan autosotamiehiä kutsutaan *gonakuskeiksi*, koska autosotamiehen tehtäviin päätyvät henkilöt, jotka haluavat työskennellä mahdollisimman vähän. Aliupseerioppilasta ilmaiseva *kusiraita* viittaa henkilön hihamerkkiin, jossa on keltainen raita. Ilmaisua käytetään siis sekä aliupseerioppilaasta että aliupseerioppiaan hihanauhasta.

D-ryhmän sanat ovat sellaisia ominaisuutta kuvaavia ihmistarkoitteisia sanoja, joita ei voida sijoittaa muihin ryhmiin. Niitä ovat *aamukasa* 'aliupseerioppilas', *aamukasa* 'alokas', *kissamies* 'kenraali', *vapautustaistelija* 'vapautusmies' ja *viestimuumi* 'viestimies'. *Aamukasalla* kuvataan sekä aliupseerioppilaita että alokkaita. Nimitys johtuu siitä, että sekä alokkeilla että aliupseerioppilailla on runsaasti palvelusaikaa jäljellä eli monta aamua armeijassa vietettävänä. Kenraalia kutsutaan *kissamieheksi*, koska hänen hihamerkissään on leijonan kuva. Informantin 1 mukaan viestimiehet roikottavat taisteluliiviä lantion alapuolella, mikä saa heidän asunsa muistuttamaan Muumi-kirjoista tutun Hemulin asua.³ *Viestimuumi* 'viestimies' siis motivoituu viestimiehen ulkonäöstä. *Vapautustaistelija* 'vapautusmies' nimityksen alkuperä on epäselvä.

Muut-luokka koostuu sanoista, jotka eivät kuulu mihinkään edellä esittelemääni semanttiseen luokkaan. Niitä ovat ilmaisut *Vegas/vegasi* 'aamuvastaanotto', *mosalenkkarit* 'urheilutossut', *valtion viralliset* 'urheiluasu', *firma* 'armeija', *ase*, *tykki* ja *pyssy* 'rynnäkkökivääri' sekä *yksikkö* 'komppania'. Ilmaisut *ase*, *tykki* ja *pyssy* 'rynnäkkökivääri' ovat metonyymisiä: niissä yläkäsitteellä kutsutaan alakäsitteen tarkoitetta. Aamuvastaanotto on armeijan varuskuntasairaalassa aamuisin järjestettävä päivystys. Varuskuntasairaalasta käytetään lyhennesanaa *vks*. Lyhennesana on muokattu helpommin lausuttavaan muotoon *veksi*, jonka esittelen slangijohdoksissa. *Veksi* on soinnillistettu vaihtamalla soinnittoman klusiilin *k* tilalle soinnillinen klusiili *g* ja saatu tilalle ilmaisu *vegasi*. Sanassa saattaa myös näkyä slangeille tyypillinen assosiaatioketju (Karttunen 1979: 10.) *Vegsistä* muokattu sana *Vegas* voisi viitata Las Vegasin kaupunkiin, jonne tunnetusti mennään rentoutumaan ja pitämään hauskaa. *Vegas* saattaa siis viitata siihen, että henkilö, joka menee aamuvastaanotolle, saa vapautuksen päivän tehtävistä ja pääsee näin ollen rentoutumaan. Toisaalta se saattaa myös olla slangijohdos, jonka äänneasua on muokattu. On epäselvää, mistä juontavat ilmaisut *valtion viralliset* 'urheiluasu', *mosalenkkarit* 'urheilutossut', *yksikkö* 'komppania' ja *firma* 'armeija'. Aineistossa informantit ovat antaneet alokkaalle

³ Muumit ovat suomenruotsalaisen kirjailijan Tove Janssonin (1914–2001) kehittämiä satuhahmoja. Muumit ovat valkoisia ja pyöreitä peikkoja. Ensimmäinen muumi-kirja ilmestyi ruotsiksi vuonna 1945. (moomin.com-verkkosivusto.)

slangivastineen *mosa*. Sen perusteella nimitys *mosalenkkarit* 'urheilutossut' antaa vaikutelman, että urheilutossut liittyvät alokasaikaan tai alokkaisiin. Suomen armeijaa rahoittaa valtio, joten *Valtion viralliset* 'urheiluasu' saattaa viitata siihen, että armeijan urheiluasu on valtion omistama.

Sanat sisältävät usein tyyliävyjä. Jouko Vesikansa (1978: 95–97) on jakanut suomen kielen sanat kahdeksaan ryhmään niiden sisältämien sävyjen mukaan. Sanat voivat olla Vesikansan (1987: 95–97) mukaan tyyliiltään hyväileviä, säälitteleviä, arvostavia, tuomitsevia ja halveksuvia, ironisia, kiertoilmauksia eli eufemismejä tai tietyille erikoiskielelle ominaisia sanoja. Aineiston ilmaisut *viestimuumi* 'viestimies', *Gandalfin sauva* 'johdintanko', *taikaviitta* 'sadeviitta' ja *pirunkarkoittaja* 'sotilaspastori' ovat osuvia esimerkkejä leikillisen sävyn sisältävistä sanoista. Aineistossa on myös kieroilmauksia, kuten *morsian* 'rynnäkkökivääri' ja *koti* 'kasarmi'. Aineiston tuomitsevat tai halveksuvat ilmaukset liittyvät henkilöiden nimityksiin. Sellaisia ovat esimerkiksi *sotakoira* 'sotilaspoliisi' ja *kelaperse* 'viestimies'. Ironinen sävy näkyy pyykinvaihtajan nimityksessä *sukkakeisari*. Aineiston kuvakielisistä ilmauksista suurin osa sisältää leikillisen tyyliävyä. Kaikkien ilmauksien tyyliävyt eivät ole läpinäkyviä: esimerkiksi alikersantista käytettävä nimitys *alikeisari* voi olla tyyliävyiltään arvostava, halventava, säälittelevä tai leikillinen. Tyyliävy voi vaihdella tilanteen ja puhujan mukaan.

4.1.2. Olemassa olevan sanan äänneasua muutettu

Tässä alaluvussa tarkastelen aineiston sanoja, joiden äänneasua on muutettu. Kerron aineiston slangijohdoksista, lyhennesanoista ja sanoista, joissa on vartalonsisäistä muuntelua.

Lyhenteet

TAULUKKO 3. Lyhennetyyppien määrät ja prosenttiosuudet lyhenteistä.

	f
kirjainsanat	16
typistesanat	14
koostesanat	4
yhteensä	34

Taulukkoon 3. olen merkinnyt eri lyhennetyyppien määrät (f). Aineistossa on 34 lyhennesanaa, mikä on 22 prosenttia koko aineiston sanastolähteistä. Lyhennesanoista 16 on kirjainsanoja, 14 on typisteitä ja neljä on koostesanoja. Suurin osa lyhennesanoista on siis kirjainsanoja. Olen karsinut sanastolähteistä pois sellaiset viralliset lyhenteet, jotka löytyvät puolustusvoimien verkkosivuille listatuissa sotilasmerkeistä ja lyhenteistä tai Kansallisarkiston Portti-palvelun listaamista sotilaslyhenteistä. Pois karsittuja virallisia lyhennesanoja ovat *pv/peevee* 'puolustusvoimat', *kk/kookoo* 'konekivääri', *kp/koopee* 'konepistooli', *ruk/äruukoo* 'reserviupseerikoulu', *auk* 'aliupseerikoulu' ja *leko* 'lentokone'. Olen sisällyttänyt analyysiin sellaiset viralliset lyhennesanat, joiden äänneasua on muokattu. Aineistossa esiintyy myös metaforia, joista on tehty lyhennesanoja. Käsittelen niitä tapauksia metaforien yhteydessä (alaluku 4.1.1.).

Kirjainsanat ovat kirjainjonoja, jotka on muodostettu yhdyssanan tai useasanaisen kokonaisuuden alkukirjaimista. Kirjainsanat saatetaan ääntää fonemaattisesti tai kirjainmittaisesti. (ISK 2004: § 169.) Osa kirjainsanoista esiintyy aineistossa sekä foneettisessa muodossa että kirjainmittaisesti. Olen yhdistänyt sellaiset tapaukset. Aineistossa on 16 kirjainsanaa. Niitä ovat aseita tarkoittavat sanat *ärkoo/rk* 'rynnäkkökivääri' ja *pkm* 'konekivääri' (venäjän sanasta *Pulemjot Kalašnikova Modernizirovannyi* 'Kalašnikovin modernisoitu konekivääri') sekä paikkoja tarkoittavat *hookookoo* ja *hookoo* 'hälytyskomennuskunta', *eekoo* 'esikuntakomppania', *aukki* 'aliupseerikoulu', *eruk* 'reserviupseerikoulu', *veksi* 'aamuvastaanotto' (lyhennesanasta *vks* 'varuskuntasairaala') sekä *aavee/av* 'aamuvastaanotto' (Pohjois-Kymenlaakson asehistoriallinen yhdistys ry). Lisäksi aineistossa on henkilöitä kuvaavat kirjainsanat *ärjii/rj* 'ryhmänjohtaja', *splöö* ja *spolle* 'sotapoliisi' sekä *astma* ja

astmamies 'autosotamies'. Aineistossa on kurssiristiä tarkoittavat ilmaisut *aukkiristi* ja *rukkiristi*. Osa informanteista suorittaa asepalvelustaan reserviupseerikoulussa ja osa suorittaa sitä aliupseerikoulussa, joten kurssiristiä kutsutaan koulutuksen nimen mukaan. Kirjainsanat *splöö* ja *spolle* viittaavat sotapoliisien hihamerkkiin, jossa on sotapoliisi-sanasta muodostettu kirjainsana *spl*. Kirjainsanat mukautuvat yleensä kieleen samalla tavalla kuin lainasanat: sanan loppuun konsonantin eteen lisätään *li* tai toisinaan jokin muu vokaali. (ISK 2004: § 151.) Mukautuneita kirjainsanoja aineistoissa ovat *astma*, *aukki*, *intti*, *veksi*, *aukkiristi*, *rukkiristi*, *spolle* ja *splöö*. Sanoissa *spolle* ja *veksi* sanansisäisten konsonanttien väliin on lisätty vokaali. Sanassa *eruk/eruukoo* 'reserviupseerikoulu' virallisen lyhenteen *ruk* ääntöasu [är uu koo] on muokattu muotoon [er uu koo].

Koostesanoissa sanayhtymien alkuosat, kuten alkukirjaimet tai tavut, on yhdistetty. Useimmiten koostesanat ovat kaksitavuisia yhdyssanojen alkuosia tai instituutioiden nimiä. (ISK 2004: § 170.) Aineistossa on neljä koostesanaa. Niitä ovat *luti* 'luutnantti', *luha* 'lusikkahaarukka', *upskok* 'upseerikokelas' ja *keke* 'kenttäkeittiö'.

Typisteet muodostetaan siten, että sanan pidemmästä osasta otetaan jokin osa pois. Sanat ovat tyypillisesti kaksitavuisia ja vokaaliloppuisia. (ISK 2004: § 167.) Aineiston typisteitä ovat *paukku* 'paukkupatruuna', *tst-vyö* 'taisteluvyö', *talous au/ talous aauu* 'talousaliupseeri', *hupa au/ hupa aauu* 'talousaliupseeri' (sanasta *huoltopalvelu aliupseeri*), *päällikkö* 'komppanianpäällikkö', *oppilas* 'aliupseerioppilas', *komppa* 'komppania', *ylikoo/ylik* 'ylikersantti', *aligee/alig* 'alikersantti' ja *intti* 'armeija' (sanasta *suomen armeijan intendentuuriosasto*). Aineistossa esiintyvässä ilmaisussa *aligee/alig* soinniton klusiili *k* on saanut soinnillisen vastineen *g*. Klusiilien soinnillistaminen on yksi slangin affektistuskeinoista.

Slangijohdokset. Slangijohtimien käyttö on yleinen tapa rakentaa slangisanoja. Slangijohdokset syntyvät siten, että kantasana katkaistaan ja kannan loppuun lisätään tarpeen mukaan konsonantteja. Loppuun lisätään slangijohdin. Samasta kantasanaasta voidaan käyttää yhtä aikaa useita eri variantteja (esim. *monni* ~

mortti ~ mosa ~ mopo 'alokas'). (Nahkola 1999: 196–198.) Käytetyimpiä slangijohtimia ovat *-Ari, -is, -kkU, -kkA, kki, -skA, -skU, -ski, -tsA, -tsU, -tsi* ja *-de* (Karttunen 1979: 9). Slangijohtimien yksi tarkoitus on lyhentää sanaa. Toisinaan sanasta tulee kuitenkin slangijohtimen myötä pitempi. Silloin rinnalle syntyy usein lyhyempi variantti (esim. *valkkari ~ valkku 'valkoviini'*). (Saaniolahti & Nahkola 2000: 90.)

Uudessa aineistossa on 39 slangijohdosta, joka on 25 prosenttia kaikista aineiston sanastolähteistä. Analysoin slangijohdoksia Kari Nahkolan (1999) kehittämän kolmivaiheisen mallin mukaan Ison suomen kieliopin pykäliä 214–220 hyödyntäen. Kutsun Nahkolan tapaan yleiskielen sanaa kantasanaaksi (Nahkola 1999: 196). Isossa suomen kieliopissa sitä kutsutaan lähtösanaaksi (ISK 2004: § 214). Ensimmäisessä vaiheessa kantasana katkaistaan ensitavun vokaaliaineksen ja toisen tavun vokaaliaineksen välistä. Vokaalien välissä on yksi tai useampi konsonantti. Konsonantti-aluetta kutsun Nahkolan tapaan katkaisualueeksi. Jos katkaisualueella on yksi konsonantti, voidaan sana katkaista sen edestä tai jäljestä. Kahden konsonantin yhtymä tai geminaatta voidaan katkaista niiden edeltä, jäljestä tai keskeltä. Katkaisun jälkeen jäljelle jäävää ainesta kutsun Nahkolan tavoin kannaksi. (Nahkola 1999:196–197.) Esimerkiksi kantasanan *telamiina* jäljelle jäävä kanta on *tel-*. Nahkolan (1999: 197) mukaan kanta päättyy useimmiten konsonanttiin, mikä pätee jokaisessa aineistoni slangijohdoksessa.

Slangijohdoksen muodostuksen toinen vaihe on nimeltään äänteellinen modifiointi eli muokkaus. Siinä kannanloppuun voidaan lisätä konsonanttiaineesta. Usein kannanloppuinen klusiili, tyypillisesti *k*, geminoituu. Klusiilin lisäksi myös muut konsonantit voivat geminoitua kuten aineistoni sanassa *tellu* 'telamiina'. Kannanloppuinen geminaatta voi myös lyhentyä (ISK 2004: § 215). Myös kantasanan pitkä vokaali voi lyhentyä. Sellaisia tapauksia ovat aineistossani *väpä/väbä* 'vääpeli' ja *jäksy* 'jäkäri'. Slangijohdoksille on yleistä, että kannanloppuinen klusiili soinnillistuu, kuten aineiston tapauksessa *sode* 'sotilaskoti'. Kantaan voidaan lisätä myös sellainen konsonantti, yleensä klusiili tai *s*, joka ei esiinny kantasanasassa.

Slangijohdoksen muodostuksen kolmannessa vaiheessa kantaan lisätään suffiksi, joka on aina vokaalialkuinen (Nahkola 1999: 197). Iso suomen kielioppi (2004: § 214) kutsuu suffiksia johtimeksi tai johdosainekseksi. Kutsun sitä slangijohtimeksi. Slangijohdin eroaa muista johtimista siten, että se ei muuta sanan merkitystä. *-s*-slangijohdinta ei esiinny aineistossa, vaikka se on yksi yleisimmistä slangijohtimista. Sen sijaan toinen yleinen slangijohdin *-Ari* esiintyy siinä viidessä sanassa. Marja-Riitta Paltemaa on tutkinut vuonna 2009 sotilaslangia sotakoulussa. Hän havaitsi, että *-is* ei ole produktiivinen slangijohdin myöskään sotakoulun slangissa. (Paltemaa 2009: 56.) *-Ari*-loppuiset slangijohdokset ovat yleensä kolmitavuisia yhdyssanoja, kuten kaikissa aineiston *-Ari*-loppuisissa sanoissa, joita ovat *bemari* 'B-mies', *sysäri* 'sysäyksenvahvistin', *täpäri* 'täysvahvistin', *tykäri* 'tykkimies' ja *tetsari* 'taisteluvyö' (lyhennesanasta *tst-vyö*). (ISK 2004: § 216.)

Nahkolan (1999: 213) mukaan slangijohdin määräytyy sen mukaan, miten kantasana on katkaistu ja miten jäljelle jäänyttä kantaa on modifioitu. Muokatun kantasanan perään lisätään yleensä joko *-Ari*, *-is* tai pelkkä vokaali. Muitakin johtimia esiintyy, mutta ne eivät ole yleisiä. (Nahkola 1999: 213.) Isossa suomen kieliopissa slangijohdosten muodostumista tarkastellaan niiden pääteaineksen eli suffiksin mukaan lukuun ottamatta *-is* ja *-Ari*-loppuisia slangijohdoksia. Slangijohdokset on jaettu *A*-loppuisiin, *U*-loppuisiin ja *e*-loppuisiin slangijohdoksiin. Analysoin aineiston slangijohdokset Ison suomen kieliopin pykälää 214–220 hyödyntäen. (ISK 2004: § 214–220.)

Ison suomen kieliopin (2004 §218) mukaan *A*-loppuiset slangijohdokset voivat sisältää johtimet *-(k)kA*, *-skA*, *-ppA*, *-pA* ja *-bA*. *-(k)kA*-loppuiset slangijohdokset ovat usein kantasanaa lyhyempiä, kuten aineiston sanoissa *pinkka* 'pioneeri' ja *lutikka* 'luutnantti' (lyhennesanasta *luti*). Kaksitavuisissa *-(k)kA*-loppuisissa slangijohdoksissa johtimen edessä on usein pitkä vokaaliaines tai vokaali ja soinnillinen konsonantti, kuten edellä mainitussa ilmaisussa *pinkka* 'pioneeri'. *M*:n jäljessä *-(k)kA*-johtimen tilalla käytetään johdinta *-ppA*, kuten aineiston ilmaisussa *vemppa* 'vapautusmies' (lyhennesanasta *vmtl* 'vapautus marssi-, taistelu-, ja liikuntatehtävistä'). Lisäksi aineistossa esiintyy *-pA*-loppuinen slangijohdos *väpä* 'vääpeli'. Muita aineiston *A*-loppuisia slangijohdoksia ovat *-skA*-loppuinen ilmaisu

vänskä 'vääpeli' sekä -sA-loppuinen ilmaisu *mosa* 'alokas' (sanasta *monni* 'alokas'). (ISK 2004: § 218.)

U-loppuisissa slangijohdoksissa johtimen *k* esiintyy usein jo kantasanaassa, kuten aineistossa esiintyvissä -(k)kU-loppuisissa sanoissa *rynkkyy* 'rynnäkkökivääri' ja *sotku* 'sotilaskoti'. Ison suomen kieliopin (2004: § 219) mukaan vieraskielisten kantasanojen johtimena on usein -U, kuten aineiston sanassa *kapu* 'kapteeni'. Aineistosta löytyy myös -U-loppuinen slangisana *tellu* 'telamiina'. Soinnittoman konsonantin jäljessä esiintyy usein lyhyt *k* kuten aineiston ilmaisussa *sotku* 'sotilaskoti'. Ison suomen kieliopin (2004: § 219.) mukaan -(t)s(k)U-loppuisten slangijohdosten kantasanat ovat omaperäisiä. Tällaisia slangijohdoksia ovat aineiston sanat *jäksy* 'jäkäri', *koksu* 'upseerikokelas', *kassu* 'kasarmi', 'kessu' 'kersantti' ja *ressu* 'reserviläinen'.

Ison suomen kieliopin (2004: § 220) mukaan e-loppuisissa slangijohdoksissa e:n edellä esiintyy usein soinnillinen klusiili, kuten ilmaisussa *sode* 'sotilaskoti'. Ilmaisussa *ylikki* 'ylikersantti', *alikki* 'alikersantti' ja *korppi* 'korpraali' on käytetty slangijohtimia -(k)ki ja -(k)kU (2004: § 220). Aineistossa esiintyy myös e-loppuinen slangijohdos *päle* 'päällikkö'.

Aineistossa on lisäksi sellaisia slangijohdoksia, joista ei ole mainintaa Isossa suomen kieliopissa (2004: § 214–220) eikä Karttusen Slangisanakirjassa (1979). Niitä ovat -UIA-loppuiset slangijohdot *vempula* 'vapautusmies' (sanasta *vemppa* 'vapautusmies') ja *morkula* 'alokas' (sanasta *mortti* 'alokas'), jotka ovat muodostuneet jo aiemmin syntyneitä slangijohdoksia uudelleen modifioimalla. Muita uudelleen modifioituja slangijohdoksia aineistossa ovat slangijohdoksesta *monni* 'alokas' muokattu -tti-loppuinen slangijohdos *mortti* 'alokas'. Lisäksi aineistossa esiintyy -sesteri-johdoksen sisältävä slangijohdos *rynsesteri* 'rynnäkkökivääri', joka esiintyy myös kirjoitusasussa *rynchester*. Sanassa *movettaja* 'vapautusmies' (sanasta *motivaatiovemppa* 'vapautusmies') esiintyy johdin -jA, jolla muodostetaan yleiskielen verbeistä sellaisia tekijän nimityksiä, kuten verbistä *opettaa* muodostettu substantiivijohdos *opettaja*. (ISK 2004: § 252).

Aineiston slangijohdokset *rynkky* 'konekivääri', *släbärit* 'puolikengät' ja *maiharit* 'puolikengät' (sanasta *maihinnousukengät*) eivät ole muodostuneet listaamistani yleiskielen tarkoitteista. Aineistossa myös rynnäkkökiväärille on annettu slangivastine *rynkky*. Slangijohdos *maiharit* on muodostettu lisäämällä kantasanaan *maihinnousukengät* slangijohdin *-Ari*. Myös *släbärit* sisältää *-Ari*-johtimen. *Släbäreillä* tarkoitetaan yleisslangissa sandaaleja. Puolustusvoimien verkkosivujen *inttislangi*-listan mukaan *släbärit* ovat 'intin kumiset sisäjalkineet'.

Vartalonsisäistä muuntelua esiintyy kahdeksassa aineiston sanassa. Sanoissa *viäpeli* 'vääpeli' ja *tygimiäs* 'tykkimies' vokaalin kvaliteettia on muutettu. Sanassa *tykimies/tygimies* 'tykkimies' geminaatta on hävinnyt. Aineistossa esiintyvät ilmaisut *vääbels* ja *väbels* 'vääpeli' sekä *ylivääbels* ja *yliväbels* 'ylivääpeli', joissa on tapahtunut muutosta sekä vartalossa että sanan lopussa. Vartaloiden sisäinen klusiili *p* on soinnillistunut, mikä on slangisanoille tyypillistä (ISK 2004: § 215). Sanoissa *väbels* ja *yliväbels* pitkä vokaali *Ä* on lyhentynyt. Kaikissa neljässä sanassa sananloppuinen *-i* on hävinnyt, ja sen tilalle on laitettu *-s*. Aineiston ilmaisussa *jäksteri/jägsteri* 'jäkäri' pitkä vokaali *Ä* on lyhentynyt. Lisäksi *k:n* perään on lisätty konsonanttiyhtymä *ks*, ja vartalonloppuinen *ä* on vaihtunut *e:ksi*.

4.1.3. Sotilaslangin ja muiden slangien sanastolähteiden vertailua

Kari Nahkola ja Marja Saanilahti (2000: 100) tutkivat Virtain koululaisslangia vuonna 1991. He (1991: 7) kartoittivat koululaisslangia tekemällä kyselyn vuonna 1990 Virtain yläasteen yhdeksäsluokkalaisille ja Virtain lukion ensimmäisen luokan oppilaille. Kyselyyn vastasi 131 oppilasta. Kysely koostui 112 tarkoitteesta, joille vastaajat antoivat slangivastineita. Nahkolan ja Saanilahden aineistonkeruumenetelmä oli siis samankaltainen kuin käyttämäni aineistonkeruumenetelmä. Nahkolan ja Saanilahden (2000) tutkimuksen mukaan Virtain koululaisslangin sanoista 40 % on jo olemassa olevia sanoja, joille on annettu uusi merkitys. Ne ovat siis metaforia, metonymioita ja paronymioita. Uusia ilmauksia on 25 prosenttia aineiston sanoista. Jo olemassa olevia sanoja, joiden äänneasua on muutettu, on myös 25 prosenttia. Virtain aineiston sanoista

kymmenen prosenttia on lainasanoja. (Nahkola & Saanilahti 2000: 100.) Myös sotilaslangin sanoista lähes puolet (46 %) on jo olemassa olevia sanoja, joille on annettu uusi merkitys. Yli puolet aineiston slangi-ilmauksista on jo olemassa olevia sanoja, joiden äänneasua on muutettu. Sotilaslangissa on siis enemmän slangijohdoksia, lyhennesanoja ja sanoja, joissa on vartalonsisäistä muuntelua, kuin Virtain koululaisslangissa. Merkittävä ero sotilaslangin ja Virtain koululaisslangin sanastolähteissä näkyy lainasanojen ja uusien sanojen määrässä: aineistossani on vain yksi uusi sana ja kaksi lainasanaa. Virtain koululaisslangin sanoista 25 prosenttia on uusia sanoja ja kymmenen prosenttia on lainasanoja (Nahkola & Saanilahti 2000: 100–101).

Laura Frondelius (1983) tutki pro gradu -tutkielmassaan poliisien käyttämää slangisanastoa. Frondelius (1983) keräsi slangisanoja tutkimuksista ja kirjallisuudesta. Hänen aineistonsa informantteina toimi lisäksi 17 poliisia, jotka kertoivat hänelle poliisien käyttämisestä slangisanoista ja niiden merkityksistä. Hänen aineistonsa sisältää 800 erilaista sanontaa. (Frondelius 1983: 2–3.) Aineisto on siis laajempi kuin tämän tutkimuksen aineisto, ja tutkimusten aineistonkeruumenetelmät poikkeavat toisistaan. Frondeliuksen (1983) aineiston sanoista 46 prosenttia on vanhoja sanoja, joiden merkitystä on muutettu. 24 prosenttia sanoista on olemassa olevia sanoja, joiden äänneasua on muutettu, ja 13 prosenttia aineiston sanoista on lainasanoja. Kuten koululaisslangissa, myös poliisien käyttämässä slangissa on enemmän lainasanoja kuin sotilaslangissa. Sanoja, jotka on muodostettu muuttamalla olemassa olevan sanan äänneasua, on koululaisslangin tavoin huomattavasti vähemmän poliisien käyttämässä slangissa kuin sotilaslangissa. (Frondelius 1983.)

Marjo Ahopelto (2011) tarkasteli pro gradu -tutkielmassaan Rakennusalan työyhteisöslangia. Hän keräsi aineistonsa Sodankylässä toimivassa rakennusalan yrityksessä Betroc Oy:ssä havainnoimalla ja haastatteleamalla työntekijöitä ja tekemällä kyselytutkimuksen. Hänen aineistossaan on yhteensä 180 sana-artikkelia. (Ahopelto 2011: 4–6.) Aineistomme ovat siis melko samankokoiset, mutta ne on kerätty eri menetelmillä. Ahopellon (2011) tutkiman työyhteisöslangin sanoista hieman yli puolet (51 %) on muodostettu muuttamalla olemassa olevan sanan merkitystä. Vanhan sanan äänneasua muuttamalla

muodostettuja sanoja aineistossa on 9 prosenttia. Uusia sanoja siinä on 40 prosenttia. (Ahopelto 2011: 28.) Sekä rakennusalan työyhteisöslangi että sotilasslangi suosivat kuvakielisiä ilmaisuja. Yli puolet sotilasslangin sanoista on muodostettu muuttamalla olemassa olevan sanan äänneasua. Ahopellon (2011) aineistossa sellaisia sanoja on melko vähän. Rakennusalan työyhteisöslangissa uusia sanoja on runsaasti, kun taas sotilasslangissa niitä ei ole juuri lainkaan. Slangeille yhteistä on lainasanojen vähyys.

Verrattuna koululaisslangiin, poliisien käyttämään slangiin ja rakennusalan työyhteisöslangiin sotilasslangi sisältää runsaasti sanoja, jotka on muodostettu muuttamalla olemassa olevan sanan äänneasua. Yksi syy siihen voi olla pyrkimys tehokkaaseen ja nopeaan kommunikointiin. Tekemäni kyselyn viimeisessä osassa vastaajat kertovat, mitä syitä heidän mielestään slanginkäytölle armeijassa on. Moni vastaaja pitää yhtenä syynä sitä, että armeijan viralliset termit ovat pitkiä ja vaikeasti ymmärrettäviä. Kerron lisää slanginkäytön syistä armeijassa alaluvussa 4.3. Myös Nahkola ja Saanilahti (2000) ovat kartoittaneet Virtain koululaisten ajatuksia slangin käytöstä ja käyttäjistä tekemällä heille kyselyn. Kyselylomakkeessa kysyttiin muun muassa sitä, miksi koululaiset omasta mielestään käyttävät slangia. Varusmiesten tavoin koululaiset pitivät slangisanoja helpompina ja nopeampina kuin yleiskielen sanoja, joita he kuvasivat ”pitkiksi ja monimutkaisiksi”. (Saanilahti & Nahkola 2000: 101–103.)

Kari Nahkola (2000) on tutkinut sotilasslangia. Hänen mukaansa Antti Penttisen vuoden 1984 Sotilasslangin sanakirjasta ja Simo Hämäläisen vuoden 1963 Suomalainen sotilasslangi 1 -teoksesta käy ilmi, että sotilasslangi on vahvasti suomalaista ja lainasanojen osuus on siinä niukka. Nahkola (2000) toisaalta huomauttaa, että tilanne voi olla nykyään toinen. Hänen mukaansa sotilasslangi on todennäköisesti vieraskielistynyt muuttuneen nuorisokulttuurin myötä. (Nahkola & Saanilahti 2000: 103–107.) Keräämäni aineisto osoittaa, että sotilasslangi sisältää edelleenkin vain vähän lainasanoja verrattuna esimerkiksi koululaisslangiin ja poliisien käyttämään slangiin. Sotilasslangin puhujilla on moninaiset taustat, mikä selittää Antti Penttisen (1984: 19) mielestä vierasvoittoisten ilmausten vähyden. Esimerkiksi Helsingin slangi sisältää paljon

lainaperäisiä ilmauksia ja suomen kielelle harvinaisia äänneyhtymiä. Penttinen (1984: 19) huomauttaa, että Helsingin varuskunnissa sotilaslangia puhutaankin ”helsinkiläisemmin”.

Koululaisslangissa ja rakennusalan työyhteisöslangissa merkittävä sananmuodostuskeino on uuden sanan keksiminen. Keräämässäni aineistossa esiintyy vain yksi uusi sana. Ammatti- ja harrastusaloilla slangin vaihtuvuus on hidasta, koska slangilla pyritään helpottamaan virallisia ja pitkiä termejä. Nopea uusiutuminen heikentäisi keskinäisen yhteydenpidon sujuvuutta ja viestin ymmärrettävyyttä. (Saanihahti – Nahkola 2000: 109.) Ehkä samoista syistä sotilaslangiin syntyy vain vähän uusia sanoja. Kaikille tarkastelemilleni slangeille yhteistä on runsas kuvakielisuus.

4.1.4. Yhteenveto sanastolähteistä

Metaforisia slangii-ilmauksia kehitetään etenkin tarkoitteen ulkonäön perusteella. Osa niistä viittaa tarkoitteeseen liittyvään henkilöön tai tarkoitteen aiheuttamaan tunteeseen. Myös henkilöitä kuvaavia metaforisia ilmauksia on runsaasti. Iso osa niistä on pejoratiivisia. Peltomaa havaitsi tutkiessaan sotilaskoulun slangia, että kurssikavereita nimitettiin usein halveksuvilla nimityksillä (Peltomaa 2009: 97). Sama tendenssi näkyy sotilaslangissa esimerkiksi ilmauksissa *kusiraita* ’aliupseerioppilas’ ja *kelaperse* ’viestimies’.

Slangijohdoksille ominaista on nopea vaihtuvuus. Suffiksien suosio vaihtelee niin ajasta kuin puhujan iästään riippuen. Samasta sanasta voidaan käyttää useampaa slangivastinetta. (ISK 2004: § 2014.) Esimerkiksi sanalle alokas löytyy aineistosta slangivariantit *mortti*, *mosa* ja *morkula*, jotka on modifioitu alokasta tarkoittavasta metaforisesta ilmaisusta *monni*. Suomen kieli antaa mahdollisuuden lisätä useita eri slangijohtimia sanan kantaan ja modifioida sanaa monella tavalla toisin kuin monissa muissa kielissä. (Saanihahti & Nahkola 2000: 108.) Eri suffiksien runsas käyttö näkyy myös sotilaslangissa. Slangissa rikotaan usein kielenkäytön normeja, eikä siihen päde esimerkiksi sananmuodostusta ja

yleiskielen variaatiota koskeva kielenohjailu. Konventioiden rikkominen näkyy aineistossa sellaisissa ilmaisuissa kuten *rynsesteri* 'rynnäkkökivääri' ja *morkula* 'alokas'. Slangijohdosten muodostuminen on silti jokseenkin säännönmukaista: suurin osa aineiston slangijohdoksista on muodostunut Ison suomen kieliopin slangijohdosten muodostumiskeinojen mukaisesti (ISK 2004: § 214–220). Saanilahden ja Nahkolan (2000: 108) mukaan säännöllistyminen ehkäiseekin liian radikaalit muutokset kielessä ja turvaa viestin ymmärrettävyyden.

Slangeille tyypillistä on laaja lainasanasto (Karttunen 1979: 8). Aineiston sanastolähteistä ilmenee, että sotilasslangi on vahvasti suomalaista eikä siinä esiinny lainasanoja juuri lainkaan. Hieman yli puolet aineiston ilmauksista on muodostettu muuttamalla jo olemassa olevan sanan äänneasua. Melkein yhtä moni ilmaus on tehty antamalla jo olemassa olevalle sanalle uusi merkitys. Verrattuna koululaisslangiin slangijohdosten, lyhennesanojen ja vartalonsisäistä muuntelua sisältävien sanojen määrä on suuri. Koululaisslangi sisältää paljon lainasanoja, kun taas sotilasslangissa niitä ei esiinny juuri lainkaan. (Nahkola & Saanilahti 2000: 100.)

4.2. Muut informanttien mainitsemat slangii-ilmaisut

Kyselyssä pyysin varusmiehiä kertomaan, mitä muita sotilasslangii-ilmaisuja he tietävät listaamani 99 tarkoitteen lisäksi. Osioon vastasi 42 informanttia. Tarkastelen analyysissä vain niitä informanttien mainitsemia slangii-ilmaisuja, jotka eivät ole samassa merkityksessä kyselyn ensimmäisessä osassa. Jätän analyysistä pois ne ilmaisut, jotka on mainittu alle kolme kertaa.

Ilmaisun *gona* mainitsee 12 informanttia. Antti Penttisen (1984: 60) Sotilasslangin sanakirjassa *gona* määritellään kotiutumivuorossa olevaksi varusmieheksi, seuraavaksi kotiutuvaksi varusmieheksi tai vanhemmaksi ryhmänjohtajaksi. Myös kyselyn ensimmäisessä osassa informantit antoivat kotiutuvalle varusmiehelle slangivastineen *gona*. Penttisen (1984: 60) mukaan: "Sana on 80-luvulla tarkentunut merkitsemään nimenomaan vanhempaa jääkäriä, tykkimiestä

tms. ja tuntuu samalla syrjäyttäneen *vanha*-sanana valta-asemastaan.” Esimerkeistä (2)–(10) ilmenee, että *gona* viittaa myös yleisesti henkilöön, joka on kyllästynyt armeijaan joko kiinnostuksen, motivaation tai sotilaallisen otteen puutteen vuoksi. Esimerkin (1) kirjoittaja määrittelee *gonan* sellaiseksi henkilöksi, joka on pian suorittanut asepalveluksensa. Aineistossa myös autosotamiehelle on annettu slangivastineet *gona*, *gonakuski* ja *gonaukko*. Esimerkeistä (2)–(7) voidaan päätellä, että autosotamieheen liitetty *gona* kertoo jotain siitä, mitä informantit ajattelevat autosotamiesten palvelusmotivaatiosta.

- (1) *Varusmies, jolla on vähän palveluspäiviä jäljellä.*
- (2) *ei jaksa kiinnostaa*
- (3) *kiinnostuksen puute/asennevamma yms, hajota = henkinen uupuminen*
- (4) *palvelusmotivaation menettänyt varusmies*
- (5) *eli sotilaallisen otteen menettänyt.*
- (6) *armeijaan kyllästynyt*
- (7) *ei kiinnosta*
- (8) *gone, motivaatio loppu*
- (9) *inttiin kyllästynyt*
- (10) *palvelukseen kyllästynyt vuoden mies*

Informantit mainitsevat myös ilmaisun *spade*, joka tarkoittaa heidän mukaansa sotilaskeittäjää. *Spade* esiintyy myös aineiston slangii-ilmaisussa *superspade* ’talousaliupseeri’. *Spade* on lainasana ruotsin kielestä, ja se tarkoittaa lapiota. *Spade* on myös metonyyminen ilmaisu, jossa keittiövälineellä viitataan myös keittäjään. *Spade*-sana ei esiinny Hämäläisen (1963), Penttisen (1984) eikä Sivosen (1994) sotilaslangi-kokoelmissa. Kyseessä saattaa siis olla melko uusi slangisana, joka on tullut sotilaslangiin vuoden 1994 jälkeen.

Yksi informanttien mainitsema sotilaslangi-ilmaisu on *sipa*. Joka tarkoittaa informanttien mukaan joko siivouspalvelua tai sissipaskaa. Molemmissa tapauksissa *sipa* on koostesana, jossa yhdyssanan määrite- ja perusosasta on otettu ensimmäiset kaksi kirjainta. Kuusi informanttia kirjoittaa tietävänsä slangisanan *muke*, joka on koostesana yhdyssanasta muonituskeskus. Kumpikaan koostesana ei esiinny Hämäläisen (1963), Penttisen (1984) eikä Sivosen (1994) kokoelmissa.

Informantit mainitsevat verbit *rötvätä* ja *rötistä*. Informantin (11) mukaan *rötvätä* tarkoittaa punkassa tai jossain muualla makaamista. Informantti (12) määrittelee *rötväämisen* ja *rötisemisen* rennosti ottamiseksi. Penttisen (1984) sanakirjassa ovat ilmaisut *rötjä* ja *rötvällijä*, jotka tarkoittavat ”veltoa; palvelusta pakoilevaa miestä”. Penttisen sanakirjassa esiintyy myös verbikantainen substantiivijohdos *rötväily*, joka on määritelty ”epäsosiaaliseksi käytökseksi”. (Penttinen 1984: 215.)

(11) *Rötvätä: maata jossain (punkalla, maassa tms.)*

(12) *Rötvätä, rötistä=ottaa rennosti*

4.3. Sotilaslangin kehittyminen

Slangi on luovaa ja nopeasti uusiutuvaa. Monet slangisanat herättävät voimakkaita tunteita. Juuri siitä syystä ne usein menettävät nopeasti viehätyksensä ja purevuutensa ja tilalle keksitään uusi vetoavampi ilmaisu. Toisaalta vanhat tunnelatauksen sisältävät sanat saattavat vakiintua osaksi normaalia puhekieltä. Sellaisia tapauksia ovat esimerkiksi slangii ilmaiset *heittää huulta* ’vitsailla’ ja *ampua lennosta* ’keksiä’. Yleisslangin keskeinen ydinsanasto näyttää pysyvän vuosikymmenestä toiseen samana. Ilmaisut *mutsi* ’äiti’ ja *broidi* ’veli’ ovat esimerkkejä jo yli sata vuotta käytössä olleista slangisanoista, joita edelleen käytetään yleisesti. (Karttunen 1979: 9–10.) Saanilahti ja Nahkola (2000) toteavat, että etenkin koululaisslangin uusiutuminen on nopeaa, koska sen käyttäjäkunta vaihtuu tiheästi. Heidän mukaansa samasta syystä myös sotilaslangin sanasto muuttuu nopeasti. (Saanilahti & Nahkola 2000: 109.) Antti Penttinen (1984: 18) vertasi vuonna 1984 kokoamansa Sotilaslangin sanakirjan sanastoa Simo Hämäläisen vuonna 1963 ilmestyneen *Suomalainen sotilaslangi 1* -teoksen slangisanastoon. Hän huomasi, että 15 prosenttia hänen aineistonsa sanoista esiintyi jo Hämäläisen (1963) kokoelmassa. Penttisen (1984: 18) mukaan sen perusteella voidaan päätellä, että sotilaslangi on suhteellisen hitaasti uusiutuvaa. Myös Kari Nahkola (1988: 114) on tarkastellut sotilaslangin uusiutumista. Hänen mukaansa suurin osa sotilaslangin muutoksista selittyy kaluston uusiutumisella: nykyään ei ole useita nimityksiä esimerkiksi sanalle *hevonen*, koska hevosten merkitys armeijassa on vähentynyt. Hämäläinen

(1963) on kerännyt aineistonsa talvisodassa ja jatkosodassa, ja hänen kokoelmansa sisältää paljon sota-aikaan liittyvää sanastoa. Slangin sosiaalinen tausta on ollut siis erilainen kuin vuonna 2016, mikä selittää osan sanaston muutoksista. (Nahkola 1988: 114.)

Slangille on tyypillisistä väännellä slangi-ilmaisua mitä erilaisimpiin muotoihin (Penttinen 1984: 18). Osoivana esimerkkinä toimivat alokkaasta käytettävät *mo-*alkuiset aineistossa esiintyvät nimitykset *monni, mortti, mosa, morkula*. Edellä mainittujen lisäksi Penttisen (1984: 282) sanakirjasta löytyvät sanalle variantit *mopedi, mopo, moppe, moppeli, moppendaali, mopsi, moube* ja *moukari*. Penttisen (1984: 18) mukaan väänneltävänä on kerrallaan yksi sana, jota väännellään kyllästymiseen saakka ja sitten siirrytään seuraavaan sanaan. Osalle aineiston ilmaisuista löytyy Hämäläisen (1963), Penttisen (1984) tai Sivosen (1994) kokoelmista vain hieman äänneasultaan tai merkitykseltään aineiston sanasta poikkeava variantti. Esimerkiksi aineiston ilmaisu *aamukasa* 'alokas' ei löydy Penttisen (1984: 40) sanakirjassa, mutta siinä esiintyy semanttisesti lähes synonyyminen ilmaisu *aamuläjä*. Hämäläisen (1963: 9) kokoelmassa *aamukasa* mainitaan, mutta sillä tarkoitetaan oppilasta. Hämäläisen (1963: 279) kokoelmassa mainitaan väepeliä tarkoittava ilmaisu *väpi*, joka eroaa vain hieman aineiston samaa tarkoittavasta sanasta *väpä*. Vaikka aineistossa on runsaasti sellaisia sanoja, jotka esiintyvät lähes identtisinä Hämäläisen (1963), Penttisen (1984) tai Sivosen (1994) aineistossa, otan vertailussa huomioon vain ne ilmaisut, jotka ovat merkitykseltään ja äänneasultaan samat.

TAULUKKO 4. Aineiston sanaston esiintyvyys vanhoissa kokoelmissa.

	Merkitystä muutettu	Äänneasua muutettu	Uusia sanoja yhteensä	Yhteensä
Hämäläinen	12	14	26	26
Penttinen	25	15	40	62
Sivonen	6	12	18	58
Aineisto	43	41	84	155

Taulukkoon 4. olen kirjannut Hämäläisen (1963), Penttisen (1984) ja Sivosen (1994) sotilasslangi-kokoelmista löytyvien aineiston sanojen määrät. Viimeiselle riville olen merkinnyt tämän tutkimuksen aineiston sanojen määrän. Lisäksi olen eritellyt, kuinka moni sanoista on metaforisia ilmaisuja, eli muodostettu muuttamalla jo olemassa olevan sanan merkitystä, ja kuinka moni niistä on muodostettu muokkaamalla yleiskielen tarkoitteen äänneasua. Kolmannessa sarakkeessa näkyy määrät sellaisille kokoelmista löytyville sanoille, joita ei esiinny aiemmissä kokoelmissa. Viimeisessä sarakkeessa näkyy kokoelmassa esiintyvien aineiston sanojen kokonaismäärä mukaan luettuna aiemmista kokoelmista löytyvät sanat. Toisella rivillä on Hämäläisen (1963) aineistosta löytyvien sanojen määrät. Kolmannella rivillä on Penttisen (1984) aineistosta löytyvien sanojen määrät, ja neljännellä rivillä on Sivosen (1994) aineistosta löytyvien sanojen määrät. Aineistot ovat taulukossa siis ikäjärjestyksessä siten, että vanhin aineisto on ensimmäisellä rivillä ja uusin aineisto on viimeisellä rivillä.

Aineiston 155 ilmaisusta yhteensä 84 sanaa löytyy Hämäläisen (1963), Penttisen (1984) tai Sivosen (1994) aineistoista. Yli puolet aineiston sanoista on siis ollut käytössä jo ainakin vuodesta 1994 asti eli aineistonkeruuhetkellä yli 20 vuotta. 26 aineiston ilmaisuja löytyy Hämäläisen vuonna 1963 kokoamasta aineistosta, ja ne ovat siis olleet sotilasslangin käytössä jo yli 50 vuotta. Hämäläisen (1963) kokoelmassa esiintyvien sanojen lisäksi 38 aineiston ilmaisuja on ollut käytössä jo vuonna 1984. Hämäläisen (1963) ja Penttisen (1984) kokoelmista löytyvien sanojen lisäksi aineistossa on 18 sellaista sanaa, jotka ovat mukana Sivosen vuonna 1994 keräämässä sotilasslangi-aineistossa.

Aineiston 155 slangisanasta 26 sanaa löytyy Simo Hämäläisen vuoden 1963 kokoelmasta. 14 niistä on vanhoja sanoja, joiden äänneasua on muutettu. Slangijohdoksia on kymmenen, ja lyhennesanoja on kaksi. Hämäläisen (1963) sanakirjasta löytyvät aineiston slangijohdokset *pinkka* 'pioneeri', *sotku* 'sotilaskoti', *rukki* 'reserviupseerikoulu', *tellu* 'telamiina', *korppi* 'korpraali', *vänskä* 'vänrikki', *kessu* 'kenraali', *ylikessu* 'ylikersantti', *alikessu* 'alikersantti', *ressu* 'reserviläinen', *kapu* 'kapteeni' ja *lutikka* 'luutnantti'. Siitä löytyvät lyhennesanat ovat *aukki* 'aliupseerikoulu' ja *luti* 'luutnantti'. Hämäläisen sanakirjasta löytyy 12 aineiston sellaista sanaa, jotka on muodostettu antamalla olemassa olevalle

sanalle uusi merkitys. Niitä ovat metaforiset ilmaisut *monni* 'alokas', *aamukasa* 'alokas', *sotakoira* 'sotapoliisi', *koira* 'sotapoliisi', *pirunkarkoittaja* 'sotilaspastori', *piruntorjuja* 'sotilaspastori', *alikeisari* 'alikersantti', *natsat* 'arvomerkki', *jämät* 'arvomerkki' ja *morsian* 'rynnäkkökivääri' sekä paronymiat *pässi* 'päivystäjä' ja *pinohiiri* 'pioneeri'. (Hämäläinen 1963.) Suurin osa (19) kaikista pisimpään käytössä olleista aineiston sanoista on merkitykseltään henkilönnimityksiä. Loput sanat ovat paikkojen, välineiden tai asusteiden nimiä.

Aineiston slangisanoista 62 löytyy Antti Penttisen vuoden 1984 Sotilasslangin sanakirjasta. Ne ovat siis olleet vuonna 2016 käytössä jo 34 vuotta. Penttisen sanakirjassa esiintyvät Hämäläisen (1963) aineistosta löytyvät sanat lukuun ottamatta lyhennesanaa *tellu* 'telamiina', slangijohdosta *pinkka* 'pioneeri' ja metaforia *sotakoira* ja *koira* 'sotapoliisi'. Penttisen (1984: 241) sanakirjassa mainitaan telamiinaa tarkoittava slangijohdos *teluri*. Sanakirjasta löytyy myös *pinkka*-sana, mutta sen määritellään tarkoittavan kaapin hyllyllä tai yöllä vuoteen jalkopäässä jakkaralla sijaitsevaa vaatelaskostelmaa. *Pinkka* on Penttisen (1984) mukaan lainasana ruotsin samaa tarkoittavasta sanasta *binga, binge*. (Penttinen 1984: 179.)

Penttisen (1984) sanakirjasta löytyy 40 sellaista aineiston sanaa, joita ei löydy Hämäläisen (1963) kokoelmasta. Niistä 25 on jo olemassa olevia sanoja, joille on annettu uusi merkitys. Lyhennesanoja on kaksi, slangijohdoksia on 12, ja yksi sana sisältää vartalonsisäistä muuntelua. Penttisen sanakirjasta löytyvät aineiston slangijohdokset ovat *bemari* 'B-mies', *tetsari* 'taisteluvyö', *tykäri* 'tykkimies', *sode* 'sotilaskoti', *rynkkyy* 'rynnäkkökivääri', *koksu* 'upseerikokelas', *väpä/väbä* 'vääpeli', *yliväpä/yliväbä* 'ylivääpeli', *rynsesteri* 'rynnäkkökivääri', *kassu* 'kasarmi', *paukkupati* 'paukkupatruuna' ja *mortti* 'alokas'. Sanakirjasta löytyvät lyhennesanat *intti* 'armeija' ja *pavet* 'urheilusortsi' (sanasta *Paavonurmet* ks s. 25). Penttisen (1984) sanakirjasta löytyy myös aineistossa esiintyvä ilmaisu *viäpeli* 'vääpeli', joka sisältää vartalonsisäistä muuntelua. Penttisen (1984) sanakirjasta löytyviä aineistossa esiintyviä sanoja, joissa olemassa olevalle sanalle on annettu uusi merkitys, ovat metaforiset ilmaisut *firma* 'armeija', *gona* 'kotiutuva varusmies', *gonaukko* 'autosotamies', *gonakuski* 'autosotamies', *gona* 'autosotamies', *kelaperse* 'viestimies', *kuusenkoriste* 'ampumamerkki', *nappulat*

'arvomerkki', *banaani* 'päivystäjän kilpi', *laatta* 'päivystäjän kilpi', *räkäpää* 'paukkupatruuna', *norsunvittu* 'turkislakki', *pikkumustat* 'urheilusortsit', *pikkutuhmat* 'urheilusortsit', *paavonurmet* 'urheilusortsit', *hima* 'kasarmi', *koti* 'kasarmi', *soppatykki* 'kenttäkeitin', *pyssy* 'rynnäkkökivääri', *kissamies* 'kenraali', *nurmipora* 'jääkäri', *aurat* 'arvomerkki' ja *kusiraita* 'aliupseerioppilaan hihamerkki' ja paronyyminen sana *kyrpä* 'kypärä'. (Penttinen 1984.) Myös Penttisen (1984) sanakirjassa esiintyvistä aineiston sanoista suurin osa on merkitykseltään henkilönnimiä. Muut ilmaisut ovat välineiden, paikkojen ja asusteiden nimityksiä.

Vertasin aineiston sanoja Jari Sivosen vuonna 1994 keräämään aineistoon. Olen esitellyt Sivosen aineiston luvussa 2.2. Keräämäni aineiston 155 sanasta 58 sanaa löytyy Sivosen (1994) aineistosta. Sivosen (1994) aineistosta löytyviä sanoja, joita ei löydy Hämäläisen (1963) tai Penttisen (1984) kokoelmista on 18. Kyselyni on toteutettu Sivosen aineiston tarkoitteita hyödyntäen, mikä voi osittain vaikuttaa sanaston samankaltaisuuteen. 34 Sivosen aineistosta löytyvistä sanoista on tehty muokkaamalla yleiskielisen ilmaisun äänneasua. Niistä 12 on sellaisia, joita ei löydy Hämäläisen (1963) tai Penttisen (1984) aineistoista. Sivosen aineistosta löytyviä lyhennesanoja ovat ilmaisut *astma* 'autosotamies', *eekoo* 'esikuntakomppania', *hookookoo* 'hälytyskomennuskunta', '*ärköö*' rynnäkkökivääri', *aukkiristi* 'kurssiristi' ja *spolle* 'sotapoliisi'. Sivosen aineistosta löytyviä slangijohdoksia ovat *alikki* 'alikersantti', *mosa* 'alokas', *sysäri* 'sysäyksenvahvistin', *vemppa* 'vapautusmies', *vempula* 'vapautusmies'. Vartalonsisäistä muuntelua sisältävä aineiston ilmaisu *jäksteri/jägsteri* 'jääkäri' esiintyy myös Sivosen aineistosta. Sivosen aineistosta löytyvistä ilmaisuista 24 on muodostettu antamalla jo olemassa olevalle sanalle uusi merkitys. Sellaisia sanoja, joita ei löydy Hämäläisen (1963) tai Penttisen (1984) sanakirjasta, on kuusi. Niitä ovat metaforiset ilmaisut *nasse* 'kaasunaamari', *taikaviitta* 'sadeviitta', *smurffit* 'urheiluasu', *soppatykki* 'kenttäkeitin' ja *lätkä* 'arvomerkki' sekä paronymia *pyydystäjä* 'päivystäjä'. Myös Sivosen (1994) aineistosta löytyvistä sanoista suurin osa on merkitykseltään henkilönnimiä.

Se, että yli puolet aineiston sanoista on yli 20 vuotta vanhoja, tukee Penttisen (1984: 17–19) näkemystä siitä, että sotilasslangi uudistuu melko hitaasti. Osa armeijaslangin ilmauksista näyttäneen siis juurtuneen osaksi sitä. Pisimpään

säilyneet sanat nimeävät henkilöitä, paikkoja, asusteita ja välineitä. Tekemässäni kyselyssä on lisäksi ruokaan liittyviä tarkoitteita. Vanhoissa kokoelmissa esiintyviä ruokaan liittyviä slangisanoja ei esiinny aineistossa. Suurin osa vanhoista kokoelmista löytyvistä aineiston slangisanoista on henkilönnimityksiä. Ne säilyvät vertailun mukaan siis pisimpään. Karttusen (1979: 9–10) mukaan vahvan tunnelatauksen sisältävät slangi-ilmaukset pysyvät käytössä vain hetken ja neutraali sanasto on hitaammin vaihtuvaa. Noin puolet aineiston sanoista, jotka löytyvät Hämäläisen sanakirjasta (1963), on muodostettu muuttamalla yleiskielen sanan äänneasua. Penttisen (1984) sanakirjasta löytyviä sellaisia sanoja on 14. Sivosen (1994) aineistosta löytyviä sanoja, joissa yleiskielen äänneasua on muutettu, on 34. Sanat on muodostettu lyhentämällä, johtamalla tai vartalonsisäisellä muuntelulla. Sanojen merkitykset ovat pysyneet samoina, joten niitä voidaan pitää neutraaleina ilmaisuina.

Sanat voivat välittää affektiivisia merkityksiä ja osoittaa puhujan tunteita ja asenteita (Varis 1998: 23). Kielikuvat korostavat asioiden tiettyjä puolia ja piilottavat toisia, eivätkä ne ole merkitykseltään neutraaleja (Haavisto & Kotilainen 1998: 7). Erityisesti eufemismit ja dysfemismit ovat kielikuvia, joiden tehtävä on välittää affektiivisuutta (Varis 1998: 116–120). Osa pitkään sotilasslangissa säilyneistä sanoista on affektiivisia. Hämäläisen (1963) kokoelmasta löytyvät aineiston ilmaisut *monni* ja *aamukasa* 'alokas', *koira* ja *sotakoira* 'sotapolisi', *pirunkarkoittaja* ja *piruntorjuja* 'sotilaspastori' sekä *alikeisari* 'alikersantti' ja *pässi* 'päivystäjä' ovat dysfemismejä ja sävyiltään pejoratiivisia. Penttisen (1984) sanakirjasta löytyvät aineiston pejoratiiviset ilmaisut ovat *kelaperse* 'viestimies', *kusiraita* 'aliupseerioppilaan hihanauha' ja *nurmipora* 'jäkäri'. Dysfemismisinä voidaan pitää ilmaisuja *morsian* 'rynnäkkökivääri', *hima* ja *koti* 'kasarmi'. Affektiivisuutta sisältävät myös Penttisen (1984) aineistosta löytyvät seksuaalisen latauksen sisältävät ilmaisut *norsunvittu* 'turkislakki' ja *pikkutuhmat* 'urheiluasut'. Moni vanhoista kokoelmista löytyvistä aineiston metaforisista ilmauksista on humoristisia ja hassuttelevia. Tällaisia ovat Hämäläisen (1963) kokoelmasta löytyvät sanat *piruntorjuja* ja *pirunkarkoittaja* 'sotilaspastori' ja Penttisen (1984) sanakirjassa olevat ilmaisut *kuusenkoriste* 'ampumamerkit' sekä Sivosen (1994) aineistossa esiintyvät sanat *smurffit*

'urheiluasu' ja *taikaviitta* 'sadeviitta'. Olen kertonut tarkemmin yllä mainituista sanoista ja niiden merkityksistä alaluvussa 4.1.1.

4.4. Slangisanojen attraktiokeskusten tarkastelua

Kielenkäyttäjille tärkeässä asemassa oleville asioille löytyy yleensä useita slanginimityksiä. Sanoja ja aihepiirejä, jotka keräävät ympärilleen runsaan joukon slangivastineita, kutsutaan attraktiokeskuksiksi. Attraktiokeskuksia tutkimalla voidaan tarkastella sitä, millainen merkitys tietyillä asioilla on slangin käyttäjien maailmassa. Monet attraktiokeskukset liittyvät tabuihin. Esimerkiksi koululaisslangin tärkeimmät attraktiokeskukset liittyvät seksuaalielämään ja alkoholinkäyttöön. (Saanihahti & Nahkola 1991: 57–58.) Heikki Paunosen (2002: 32) mukaan Stadin slangissa jo pitkään keskeisiä aihepiirejä ovat olleet "...tytöt ja naiset, pojat ja miehet, tyhmät ja ikävät, hauskat ja mukavat, seksuaalisuus, alkoholi ja humalassaolo, raha, poliisi, maalaiset sekä harmittaminen ja selkään antaminen". Jokainen Paunosen (2002) mainitsemasta aihepiiristä herättää tunteita. Myös sotilasslangista löytyy merkittäviä attraktiokeskuksia. Kari Nahkola (1988: 108) tarkastelee sotilasslangin attraktiokeskuksia Antti Penttisen (1984) Sotilasslangin sanakirjan pohjalta. Nahkolan (1988: 113–114) mukaan tärkeimmät attraktiokeskukset sotilasslangissa ovat varusmiehen palvelusikä ja sotilasarvot. Muita merkittäviä attraktiokeskuksia ovat sotilasarvoja osoittavat arvomerkit, osa varusesineistä ja ruokailusanasto. (Nahkola 1988: 113–114). Keräämässäni aineistoissa eniten slangivastineita on annettu sanoille rynnäkkökivääri, alokas, alikersantti, vapautusmies ja kenraali. Myös Nahkola (1988: 108–114) toteaa, että alokkaat, alikersantit ja rynnäkkökivääri ovat erityisen suuria attraktiokeskuksia sotilasslangissa.

Keräämäni aineiston perusteella ei voida tehdä tarkempia päätelmiä vuoden 2016 sotilasslangin attraktiokeskuksista. Olen kerännyt aineiston tekemällä kyselyn, jossa on 99 tarkoitetta. Vastaajat ovat antaneet tarkoitteille tuntemansa slangivastineet. Kyselyn tarkoitteet ovat samat kuin Jari Sivosen (1994) aineiston tarkoitteet. On todennäköistä, että joitain oleellisia tarkoitteita on jäänyt kyselyni

ulkopuolelle. Esimerkiksi yllä mainitsemiani Stadin slangin tärkeimpiin aihepiireihin kuuluvia tarkoituksia ei kyselyssä ollut. Toisaalta jotkut kyselyn tarkoitteet voivat olla informanteille vieraita. Kaikkia kyselyssä esiintyneitä välineitä ei välttämättä ollut enää käytössä armeijassa kyselyntekohetkellä.

Nahkolan (1988: 115) mukaan sotilaslangissa esiintyy myös ekspansiokeskuksia. Ne tarkoittavat sana-aineksia, joita on käytetty useissa merkitykseltään toisistaan poikkeavissa muodosteissa. Nahkola (1988: 115) mainitsee esimerkkinä elementin *mopo* 'alokas', joka voi esiintyä muun muassa ilmaisuissa *diplomimopo* 'aliupseeri'; nuorempi ryhmänjohtaja; aliupseerioppilas', *ikimopo* 'miehistöön kuuluva, joka palvelee 11kk; jääkäri', *kadismopo* 'kadetti', *kestomopo* '8 kk palveleva mies; kantahenkilöstöön kuuluva, *kolmas mopo* 'upseerioppilas', *kusirajamopo* 'aliupseerioppilas', *rättimopo* 'varusvarastonhoitaja' ja *torvimopo* 'soitto-oppilas'. Muita Nahkolan (1988: 115–120) mainitsemia ekspansiokeskuksia ovat muodosteet *aamu*, *loma*, *siviili*, *rätti*, *vääpeli*, *upseeri*, *kusi*, *hiki* ja *kone*. Aineistossa *aamu* esiintyy sanoissa *aamukasa* 'alokas' tai 'aliupseeri' ja *aamuraita* 'aliupseerioppilaan hihanauha'. Aineistossa ei esiinny muita ekspansiokeskuksia.

4.5. Slangin funktiot armeijassa

Slangi-ilmaus valitaan usein siitä syystä, että se on normaalikielen vastinetta tehokkaampi ja kommunikoivampi sana (Karttunen 1979: 7–8). Slangisanat ovat lyhyitä tai kuvaavat tarkoitetta yleiskielen sanaa osuvammin. Merkittäviä syitä slangin käytölle ovat ryhmähengen luominen ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen pyrkiminen. (Saanilahti & Nahkola 1991: 7.) Slangi on myös keino erottaa oma ryhmä muista ryhmistä. Antti Penttinen (1984: 7) tiivistää Sotilaslangin sanakirjassa perimmäisen syyn slangin käytölle näin: ”Sen pohjimmaisena syynä voi pitää ihmisen leikkimisviättä, halua nähdä todellisuus toisenlaisena.”

Kyselyn viimeisessä osassa olen pyytänyt informanteja kertomaan, mistä syistä heidän mielestään armeijassa käytetään slangia. Osioon vastasi 42 varusmiestä.

Tarkastelen informanttien vastauksia esimerkkien avulla. Vertaan niitä Penttisen (1984) ja Karttusen (1979) näkemyksiin slanginkäytön syistä. Kootessaan slangisanakirjaa Penttinen (1984: 15) esitti 220 varusmiehelle väitteitä slanginkäytön syistä. Tutkin yhtäläisyyksiä Penttisen (1984) aineiston ja oman aineistoni vastausten välillä. Nimeän esimerkkien informantit Google forms -kyselytyökalun tavoin vastausjärjestyksen mukaisesti. Esimerkiksi i13 tarkoittaa informanttia, joka on vastannut kyselyyn kolmantenatoista. Merkitsen vastaajat esimerkkien perään sulkeisiin.

Moni informantti pitää armeijan slangi-ilmaisuja yleiskielen ilmaisuja helpompina. Esimerkkien (1), (2) ja (3) vastaajat ovat sitä mieltä, että slangi helpottaa kielenkäyttöä ja puhekieltä.

- (1) *Armeijan sanat ovat todella pitkiä joten lyhenteiden käyttö on **helpompaa**, esimerkiksi VMTK=varusmiestoimikunta tai samalla logiikalla VMTL=vapautus marssi- taistelu ja liikuntakoulutuksesta... (i49).*
- (2) ***puhekielen helpotus**, kukaan ei jaksakaan sanoa esim "Se kantahenkilökunnan jäsen, kapteeni Erkkonen." kun voi sanoa " Se skapparikapu Erkkonen." (i77).*
- (3) *Armeijassa on monia pitkiä, **siviilielämälle vieraita sanoja. Slangi helpottaa kielenkäyttöä**, kankeat ja pitkät sanat lyhenevät helpommiksi. Varuskuntasairaala muuttuu veksiksi jne.... (i105)*

Esimerkeistä (4)–(10) huomaa, kuinka armeijan pitkien virallisten termien lyhentäminen koetaan nopeammaksi ja helpommaksi tavaksi kommunikoida. Esimerkkien (6) ja (9) informantit kuvaavat armeijan virallisia termejä tyhmiksi ja rinnastivat tyhmyyden kankeuteen ja monimutkaisuuteen.

- (4) ***Ei jaksakaan puhua pitkällä nimityksillä**, lyhennetään esim. varuskuntasairaala veksiksi ja ponttoonijoukkue pojoksi... (i24)*
- (5) *Sanoja tarvitsee niin usein, että **pitkän koko sanan käyttäminen on epäkäytännöllistä**... (i43)*
- (6) *Eikä siinä mitään oo, **tyhmille ja monimutkaisille sanoille on vaan niin kätevä keksiä lyhenteitä** ja ei kuulosta kaikki niin muodolliselta aina... (i61)*
- (7) ***Nopeuttaa puhumista kun lyhentää sanoja** (i62)*

- (8) **Helpompia sanoa kun yleensä ne eivät ole liian pitkiä.** (i67)
 (9) **Lyhyempi, Puolustusvoimien viralliset nimet kankeita ja tyhmiä**
 (i68)
 (10) **Lyhyt ja ytimekäs ilmaisu...** (i93)

Esimerkkien (11) ja (12) vastaajat kokevat slangi-ilmaisut virallisia termejä osuvimmiksi.

- (11) **...Joitain sanoja ei voi kuvata vain muuten kuin inttislangilla, muuten asia ei tule ilmi samalla tavalla, eikä samassa merkityksessä** (i18)
 (12) **Lyhenteet, sanojen syvimmäinen tarkoitus** (i75)

Esimerkkien (13) ja (14) vastaajien mielestä slangi-ilmaisut sisältävät asenteita ja osoittavat suhtautumista asioihin ja henkilöihin. Muiden nokittelu ja omalla aselajilla ylpeily ovat esimerkkien (13)–(17) informanttien mielestä syitä slanginkäytölle. Penttisen (1984) mukaan armeijaslangi voidaan ajatella olevan kapinaa sen kurinalaisuutta ja mahtipontisuutta kohtaan. Armeija tukee hänen mukaansa aselajiylpeyttä, koska se lisää kilpailuhenkisyttä ja palvelushaluja. (Penttinen 1984: 14.)

- (13) **...Ne ovat hauskoja ja monesti ilmaisevat myös suhtautumista, kuten tilanteessa jossa alokasta sanotaan mortiksi. Kun esimerkiksi alikersantti sanoo alokasta mortiksi, hän korostaa alokkaan "tyhmyyttä" ja sitä kuinka hän on itse alokkaiden yläpuolella.**
 (i49)
 (14) **Ovat pääasiassa lyhenteitä, mutta osa ilmaisee myös mielipiteitä, stereotyyppioita ja yleistä suhtautumista aselajiin tai muuhun asiaan.** (i111)
 (15) **Pitkät ja vaikeat sanat on helpompi lyhentää ja armeijassa lyhenteistä usein väännetään omaksi iloksi hauskan kuuloisia ja aselajiylpeuden vuoksi usein myös pilkkaavia nimityksiä toisten aselajien edustajista.** (i54)
 (16) **... muille vittuilu, itsensä korostaminen** (i91)
 (17) **Lyhenteinä, haukkumasanoina (oman egon pönkitys), aselajiylpeys** (i99)

Esimerkeistä (18)–(25) näkee, että slangin käyttö koetaan myös yhteishenkeä nostattavaksi. Esimerkkien (18), (23), (26) ja (27) kirjoittajat pitävät yhtenä syynä sotilaslangin käytölle sitä, että armeija on erillään muusta maailmasta.

Esimerkkien (18) ja (24) informantit arvelevat slang-ilmaisujen periytyvän aiemmilta saapumiseriltä. Penttisen mukaan (1984) sotilasslangin yksi tehtävä onkin antaa asepalveluksen aloittaville valmis aiempien varusmiesten kehittämä ja hioma asennoitumistapa. Penttinen kirjoittaa myös, että sotilasslangia ei pidetä negatiivisena asiana, koska se tuo joukkoon yhteishenkeä, joka taas kasvattaa taistelutahtoa tehokkaammin kuin ulkopuolelta tuleva painostus. (Penttinen 1984: 15.)

- (18) ***Oma maailma synnyttää omat sanat ja sanojen merkitykset. Tiivis tunnelma ja yhteishenki*** vuodesta toiseen saa sanat säilymään saapumiserältä toiselle (myös kirjoituksina vessoissa ja kantahenkilökunnan huulilta). (i18)
- (19) ***Yhdistävä tekijä*** (i36)
- (20) ***... Luo yhteenkuuluvuuden tunnetta!*** (i37)
- (21) ***Yhteenkuuluvuus, kun on oma kielikin.*** (i60)
- (22) ***Perinteet, helppous, yhteenkuuluvuuden tunne...***(i91)
- (23) ***Oma maailmansa, oma kieli yhdistää joukkoa ja luo omaa inttihenkeään,***(i97)
- (24) ***Osa hauskeimmista slangisanoista tuo huumoria arkeen ja luo erikoisen kielenkäytön kautta yhteenkuuluvuutta varusmiesten keskuudessa. Monet ovat periytyneet aiemmilta saapumiseriltä.*** (i105)
- (25) ***Ne piristävät arkea, luovat yhtenäisyyttä sekä helpottavat ymmärtämistä*** (i106)
- (26) ***Intin oma kulttuuri tuo sen.*** (i35)
- (27) ***Eristäytynyt ympäristö vaatii oman kielen*** (i86)

Esimerkkien (28)–(38) informantit korostavat slangin tuoman huumorin merkitystä armeijassa. Informanttien mielestä sen käyttö piristää arkea ja tuo varusmiehille iloa. Esimerkkien (28) ja (34) informantit kuvaavat arkea armeijassa vakavaksi ja harmaaksi. Esimerkin (31) informantti pitää armeijan sanastoa tylsänä. Huumoria sisältävien slang-ilmiausten koetaan auttavan varusmiehiä jaksamaan henkisesti paremmin esimerkkien (29) ja (30) informanttien mukaan. Myös Penttisen haastattelemat varusmiehet olivat sitä mieltä, että armeijaslangi auttaa varusmiehiä jaksamaan vaikeissa tilanteissa (Penttinen 1984: 15).

- (28) ***... Tarve rikastuttaa harmaata arkea humoristisilla ilmauksilla*** (i24)
- (29) ***... Monet sanat myös kuvaavat ei-humoristia asioita humoristisesti, mikä ehkä helpottaa palvelusta henkisesti.*** (i31)

- (30) ...**Täytyy muistaa, että varusmiehet ovat keskimäärin 18-20 vuotisia miehiä, joilla on vielä paljon kasvamista edessä ja joille elämä saattaa olla osin raskasta kokemuksen puutteen vuoksi. Henkisestä kestämisestä tässähän on kyse** (i38)
- (31) ...**Slangisanojen käyttö myös keventää tunnelmaa ja värittää muuten tylsää sanastoa** jonka ympäröimänä tulee elettyä 24 tuntia päivässä... (i49)
- (32) ...**armeijassa lyhenteistä usein väännetään omaksi iloksi hauskan kuuloisia ja aselajiylpeyden vuoksi usein myös pilkkaavia nimityksiä toisten aselajien edustajista.** (i54)
- (33) **Intin pieniä iloja** (i61)
- (34) **Intti on muuten sen verran vakavaa, että pitää keksiä omia hauskempia vaihtoehtoja sanoille, keventää tunnelmaa :)** (i69)
- (35) ...**Huumori auttaa intissä paljon.** (i74)
- (36) ...**Osa hauskeimmista slangisanoista tuo huumoria arkeen ja luo erikoisen kielenkäytön kautta yhteenkuuluvuutta varusmiesten keskuudessa.** (i105)
- (37) **Ne piristävät arkea...** (i106)
- (38) **Ehkä joku tylsinä hetkinä keksiny uusia sanoja ja koittanut sitä kautta tuua vähä huumoria tuua kasarmille** (i107)

LOPUKSI

Olen tarkastellut pro gradu -tutkielmassani sotilasslangia. Tutkimukseni päätavoite on ollut selvittää, millaista sotilasslangi on rakenteeltaan ja semantiikaltaan ja miten sotilasslangi on muuttunut. Olen kertonut slangista ja slangitutkimuksesta Suomessa. Olen tarkastellut sotilasslangia institutionaalisten slangien joukossa. Olen kuvannut sotilasslangin lingvistisiä ominaisuuksia analysoimalla sen sanastolähteitä ja sanaston semanttisia ominaisuuksia. Olen perehtynyt aiempaan sotilasslangia käsittelevään tutkimukseen ja vertaillut keräämäni aineiston sanastoa muihin sotilasslangi-kokoelmiin. Tavoitteeni on ollut tarkastella, millaiset sanat sotilasslangissa ovat säilyneet kaikista pisimpään. Olen myös tutkinut, mitä syitä slanginkäytölle varusmiesten mielestä on. Tutkimukseni taustateorianana toimii sosiolingvistiikka. Sosiolingvistiikan pääajatus on, että kieli heijastaa yhteiskuntaa. Se on kielentutkimuksen ala, joka tarkastelee kielenkäytön ja sosiaalisen rakenteen suhdetta. Se keskittyy etenkin pohtimaan, miksi kieli muuttuu ja vaihtelee. (Nuolijärvi 2000: 13–15.) Analyysiosiossa olen hyödyntänyt sisällönanalyysiä rajaamalla, luokittelemalla ja tulkitsemalla aineistoa. Olen pyrkinyt vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin

- Millainen on sotilasslangisanaston rakenne?
- Millaisia semanttisia ominaisuuksia sotilasslangi sisältää?
- Millaiset slang-ilmaisuudet sotilasslangissa ovat säilyneet pisimpään?
- Mitä syitä slang-ilmausten käytölle armeijassa on?

Tutkimukseni aineisto koostuu loka- ja marraskuussa 2016 tehdystä kyselystä ja tammikuussa 2017 tehdyistä haastatteluista. Olen tehnyt sähköisen Google Forms -kyselyn Kainuun ja Porin prikaateissa. Kyselyyn on vastannut 105 varusmiestä, joista 93 on miehiä ja on 12 naisia. Kaikki heistä olivat suorittamassa asepalvelustaan aineistonkeruuajana. Kysely koostuu 99 armeijaan liittyvästä tarkoitteesta, jotka olen jakanut viiteen aihepiiriin. Niitä ovat paikat, välineet, asusteet, ruoat ja henkilöt. Olen hyödyntänyt Jari Sivosen vuonna 1994 keräämää sotilasslangi-aineistoa tarkoitteiden valikoimisessa. Olen kertonut Sivosen aineistosta luvussa 2.2. Vastajat ovat antaneet listaamilleni

tarkoitteille tuntemiansa slangivastineita. Heillä on ollut mahdollisuus kertoa, mitä muita armeijaan liittyviä slangi-sanoja he tietävät. Kyselyn lopussa vastaajat ovat kertoneet, mistä syistä heidän mielestään armeijassa käytetään sotilasslangia. Olen rajannut aineistosta pois sellaiset ilmaisut, jotka esiintyvät siinä alle neljä kertaa. Lisäksi olen rajannut pois yleisslangin sanat, murre sanat, yleiskieliset sanat sekä armeijan viralliset lyhenteet. Rajauksen jälkeen jäljelle on jäänyt 155 slangisanaa.

Analyysiosiossa olen hyödyntänyt Kari Nahkolan (1991) kehittämää sanastolähteiden jaottelua. Jaottelun avulla olen pyrkinyt saamaan käsityksen sotilasslangin rakenteesta. Nahkola (1991) on jakanut Virtain koululaisslangin sanastolähteet neljään tyyppiin, joista osa jakaantuu alatyyppeihin. (Saani lahti & Nahkola 1991: 76–80.) Ensimmäisen jaottelun päätyyppi sisältää kielessä jo olemassa olevia sanoja, joiden merkitystä on muutettu. Sanat ovat siis metaforia, metonymioita ja paronymioita. Toisen päätyypin sanat on muodostettu yleiskielisen sanan äänneasua muuttamalla. Sanat ovat slangijohdoksia, lyhennesanoja ja sanoja, joissa on vartalonsisäistä muuntelua. Kolmas jaottelun päätyyppi sisältää kokonaan uusia sanoja. Uusia sanoja muokataan jo olemassa olevista vartaloista ja johtimista. Neljännen päätyypin muodostavat lainasanat. (Saani lahti & Nahkola 1991: 76–80.) Olen vertaillut sotilasslangin sanastolähteitä koululaisslangin, poliisien käyttämän slangin ja rakennusalan työyhteisöslangin sanastolähteisiin, jotta sotilasslangin ominaisuudet havainnollistuisivat.

Hieman yli puolet (52 %) aineiston slangi-ilmauksista on muodostettu ottamalla jo olemassa oleva sana ja antamalla sille uusi merkitys. Suurin osa aineistosta kuuluu siis Nahkolan (1991: 76–80) jaottelun ensimmäiseen päätyyppiin. Aineiston sanoista 31 prosenttia on metaforia, kahdeksan prosenttia on metonymioita tai synekdokeita ja yksi prosentti on paronymioita. Metaforat muodostavat laajimman alaryhmän koko aineiston sanoista, mikä osoittaa sotilasslangin olevan vahvasti kuvakielistä. Lähes puolet (46 %) aineiston sanoista kuuluu toiseen Nahkolan (1991: 76–80) jaottelun päätyyppiin. Ne on muodostettu muuttamalla yleiskielisen sanan äänneasua. 25 prosenttia aineiston sanoista on slangijohdoksia, 22 prosenttia on lyhennesanoja ja viisi prosenttia

sisältää vartalonsisäistä muuntelua. Yksi prosentti aineiston sanoista on uusia sanoja, ja yksi prosentti niistä on lainasanoja.

Olen havainnollistanut sotilasslangin ominaisuuksia vertaamalla sen sanastolähteitä koululaisslangin, poliisien käyttämän slangin ja rakennusalan työyhteisöslangin sanastolähteisiin. Kaikissa edellä mainituissa slangeissa näkyy sotilasslangillekin ominainen kuvakielisyyden siten, että iso osa slangien sanoista on muodostettu antamalla jo olemassa olevalle sanalle uusi merkitys. Verrattuna koululaisslangiin, poliisien käyttämään slangiin ja rakennusalan työyhteisöslangiin sotilasslangissa on paljon sanoja, jotka on muodostettu muokkaamalla yleiskielisen sanan äänneasua. Sekä varusmiehet että koululaiset kuvaavat yleiskielen sanoja pitkiksi ja monimutkaisiksi, mikä se selittää sen, että slangijohdokset ja lyhennesanat ovat suosittuja molemmissa slangeissa. (Saanihahti & Nahkola 2000: 102–103.) Koululaisslangissa ja rakennusalan työyhteisöslangissa merkittävä sanamuodostuskeino on uuden sanan keksiminen. Keräämässäni aineistossa esiintyy vain yksi uusi sana. Sotilasslangissa näyttäisi olevan siis poikkeuksellisen vähän uusia keksittyjä sanoja. Sekä koululaisslangissa että poliisien käyttämässä slangissa esiintyy jonkin verran lainasanoja. Sotilasslangissa niitä ei esiinny lähes lainkaan, mikä tukee tutkimuksen hypoteesia siitä, että sotilasslangi on vahvasti suomalaista eikä se sisällä juurikaan lainasanoja. Tutkimuksen hypoteesi oli, että sotilasslangi sisältää koululaisslangin tavoin paljon kuvakielisyyttä, uusia keksittyjä ilmaisuja sekä sanoja, jotka on muodostettu muokkaamalla yleiskielisen sanan äänneasua. Hypoteesi ei toteutunut täysin, sillä aineistossa esiintyy vain yksi uusi sana.

Olen pyrkinyt vastaamaan tutkimuksen toiseen tutkimuskysymykseen jakamalla aineiston ensimmäisen pääryhmän sanat semanttisiin luokkiin lukuun ottamatta paronymioita. Olen hyödyntänyt Marjo Ahopellon (2011: 26–27) kehittämää semanttista luokittelua, jonka olen esitellyt luvussa 3.3. Olen jakanut sanat viiteen semanttiseen luokkaan, joita ovat ulkonäkö, tarkoitteen aiheuttama tunne, tarkoitteen tuotemerkki, tarkoitteeseen liittyvä henkilö ja ihmistarkoitteiset sanat. Olen nimennyt luokat sen perusteella, mitä slangi-ilmaisu kuvaa tai mistä sen nimitys juontaa. Informantteina on toiminut kolme lähipiiriini kuuluvaa henkilöä.

Jokainen heistä on suorittanut asepalveluksen. Olen liittännyt informanttien tiedot tutkimuksen loppuun (liite 2). Suurin osa (24) sanoista on motivoinut kuvaamaan tarkoitteen ulkonäköä. Toiseksi eniten (21) aineistossa on ihmistarkoitteisia sanoja, jotka kuvaavat henkilön työtehtävää, hierarkkista asemaa, luonteenominaisuutta tai muuta ominaisuutta. Tarkoitteen aiheuttamaa tunnetta kuvaavia sanoja on neljä. Sekä tarkoitteen tuotemerkestä motivoituneita että tarkoitteeseen liittyvästä henkilöstä juontavia sanoja on kaksi. Olen tehnyt lyhyen katsauksen kuvakielisten sanojen tyyllisävyihin. Suurin osa niistä on leikillisiä. Etenkin henkilöiden nimityksissä näkyy myös tuomitsevia ja halveksuvia nimityksiä, kuten sanassa *kelaperse* 'viestimies'. Sotilasslangissa käytetään myös kiertoilmauksia, kuten sanoissa *morsian* 'rynnäkkökivääri' ja *koti* 'kasarmi'. Aineistosta löytyy myös yksittäisiä ironisia ja arvostusta osoittavia ilmaisuja. Tyyllisävyt eivät aina ole läpinäkyviä, ja ne voivat vaihdella puhujan ja tilanteen mukaan. Tarkempi analyysi slangisanojen tyyllisävyistä vaatisi jatkotutkimusta ja monipuolisempaa aineistoa. Tulokset tukevat tutkimuksen hypoteesia siitä, että sotilasslangin sanasto on semantiikaltaan affektiivista.

Tekemäni kyselyn viimeisessä osiossa varusmiehet ovat kertoneet omia näkemyksiään siitä, miksi armeijassa käytetään sotilasslangia. Osioon vastasi 42 varusmiestä. Olen verrannut vastauksia Antti Penttisen (1984: 7–15) ja Kaarina Karttusen (1979: 7) näkemyksiin slanginkäytön syistä. Moni vastaajista on sitä mieltä, että slangi-ilmaisut ovat yleiskielen sanoja helpompia. Armeijan pitkien virallisten termien lyhentyminen koetaan helpommaksi ja nopeammaksi tavaksi kommunikoida. Informantit myös toteavat, että slangi-ilmaisut sisältävät asenteita ja osoittavat suhtautumista asioihin ja henkilöihin. Myös muiden nokittelua ja omalla aselajilla ylpeilyä pidetään syinä slangin käytölle. Slangi koetaan yhteishenkeä nostattavaksi. Armeijan ajatellaan olevaan irrallaan muusta maailmasta. Informantit huomauttavat, että armeija on joillekin raskasta aikaa. Slangilla halutaan piristää arkea ja auttaa varusmiehiä selviytymään vaikeissa tilanteissa. Informanttien vastaukset korreloivat Penttisen (1984) ja Karttusen (1979) näkemysten kanssa.

Yksi tutkimuksen tavoitteista on ollut selvittää sotilasslangin kehittymistä. Olen tarkastellut sitä vertaamalla aineistoni slangisanoja Simo Hämäläisen (1963),

Antti Penttisen (1984) ja Jari Sivosen (1994) sotilasslangi-kokoelmiin. Olen esitellyt kokoelmat luvussa. 2.2. Olen pyrkinyt tutkimaan etenkin sitä, millaiset ilmaisut ovat säilyneet sotilasslangissa pisimpään. Antti Penttinen (1984: 18) vertasi vuonna 1984 kokoamaansa Sotilasslangin sanakirjakirjan sanastoa Simo Hämäläisen vuonna 1963 ilmestyneeseen Suomalainen sotilasslangi 1 - teokseen. Hänen mukaansa sotilasslangi on hitaasti uusiutuvaa. Karttusen (1979: 9–10) mukaan etenkin affektiiviset sanat vaihtuvat nopeasti, koska ne menettävät iskevyytensä runsaan käytön myötä. Aineiston 155 sanasta 26 sanaa löytyy Hämäläisen (1963) kokoelmasta ja on ollut käytössä siis yli 50 vuotta. 62 aineiston sanaa löytyy Penttisen (1984) slangisanakirjasta, ja 58 aineiston sanaa löytyy Sivosen (1994) kokoelmasta. Vertailun perusteella voidaan todeta, että moni aineiston ilmaisu on ollut käytössä jo pitkään. Vanhoista sanoista noin puolet on muodostettu muuttamalla yleiskielisen sanan äänneasua. Ne ovat siis merkitykseltään neutraaleja, mikä tukee Karttusen (1979: 9–10) näkemystä siitä, että neutraalit sanat säilyvät slangissa pisimpään. Puolet sanoista on kuvakielisiä ilmaisuja ja merkitykseltään affektiivisia. Vanhoista sanoista löytyy pejoratiivisia henkilönnimityksiä, kuten *sotakoira* 'sotapoliisi'. Osa pitkään säilyneistä sanoista sisältää seksuaalisen tai humoristisen latauksen. Voidaan siis todeta, että myös affektiivinen slangisanasto saattaa säilyä pitkään. Vertailu myös ilmeni, että pisimpään säilyneistä sanoista suurin osa on henkilönnimiä.

Olen esitellyt Kari Nahkolan (1988) näkemyksiä sotilasslangin tärkeimmistä attraktiokeskuksista. Niitä ovat varusmiehen palvelusikä, sotilasarvot, arvomerkit, osa varusesineistä ja ruokailusanasto. (Nahkola 1988: 113–114.) Aineiston perusteella ei voida tehdä tarkkoja päätelmiä vuoden 2016 sotilasslangin attraktiokeskuksista. Olen valinnut kyselyn tarkoitteet Jari Sivosen (1994) aineistoa hyödyntäen. On siis mahdollista, että oleellisia sanoja on jäänyt pois kyselystä. Aineistossa eniten slangivastineita on annettu sanoille alokas, alikersantti ja rynnäkkökivääri. Edellä mainitut ovat myös Nahkolan (1988: 113–114) mukaan sotilasslangin merkittävimpiä attraktiokeskuksia. Kielen käyttäjille tärkeässä asemassa oleville sanoille löytyy usein monia slangivastineita. Attraktiokeskukset kertovat siis kielenkäyttäjien maailmasta ja sen merkityssuhteista. Siitä syystä niiden tutkiminen on mielekästä. (Saanihahti & Nahkola 1991: 57–58.) Slangeista voi myös löytää ekspansiokeskuksia eli sana-

aineksia, jotka esiintyvät merkitykseltään erilaisissa muodosteissa (Nahkola 1988: 115). Aineistosta ei nouse esille merkittäviä sotilasslangin ekspansiokeskuksia, mikä voi johtua aineiston koosta ja rajauksesta.

Keräämäni aineisto ei ole osoittautunut rajalliseksi pelkästään attraktiokeskusten ja ekspansiokeskusten tutkimisen osalta: moni valitsemani tarkoite on vanhentunut ja vastaajille vieras. Etenkin tekniikan kehittymisen myötä armeijakalusto on uusiutunut. Kyselystä siis puuttuu oleellisia tarkoitteita. Olen tutustunut armeijaan ja sen toimintaan ennen kyselyn tekemistä. Koska en ole suorittanut asepalvelusta ja armeija on ollut minulle suhteellisen tuntematonta aihealuetta, on ollut haastavaa valita tarkoitteita kyselyyn. Siitä syystä olen käyttänyt Sivosen (1994) tarkoitteita. Slangisanojen semanttinen luokittelu on osoittautunut vaikeaksi juuri siitä syystä, että en ole ollut armeijassa. Yksi kyselytutkimuksen ongelmista on, että vastauksista on vaikea saada lisätietoa. Olen haastatellut kolmea armeijan käynyttä henkilöä, koska olen halunnut saada tarkempaa tietoa informanttien vastauksista. Parempi tapa kerätä aineistoa sotilasslangista olisi haastatella esimerkiksi kymmentä varusmiespalvelusta suorittavaa henkilöä. Tutkijalla kannattaisi olla käytössään lista tarkoitteista. Lisäksi haastateltavat voisivat täydentää listaa kertomalla muista oleellisista armeijaan liittyvistä käsitteistä. Myös lisäkysymykset voisi esittää haastattelun yhteydessä, mikä helpottaisi aineiston luokittelua ja analysointia.

Tutkimuksen tulokset mukailevat pitkälti aiempia tutkimustuloksia, ja suurin osa tutkimuksen hypoteeseista toteutui. Yllättävää tuloksissa on se, että aineistossa ei esiinny juuri lainkaan uusia keksittyjä sanoja, vaikka uuden sanan keksiminen on slangille tyypillinen sananmuodostuskeino (Saanilahti & Nahkola 2000: 90). Aihetta olisi mielekäästä tutkia lisää. Toinen kelpo jatkotutkimuksen aihe olisi tutkia, onko miesten ja naisten käyttämän slangin sanastossa semanttisia tai rakenteellisia eroavaisuuksia. Päätin kerätä tutkimusaineistoa kahdesta eri puolella Suomea sijaitsevasta varuskunnasta, koska halusin vertailla aineistoja keskenään. Tavoitteenani oli tarkastella, käytetäänkö eri alueilla erilaista sotilasslangia. Sain kuitenkin toisesta varuskunnasta niin paljon vähemmän aineistoa, ettei vertailua kannattanut tehdä. Olisi kiinnostavaa tutkia, esiintyykö sotilasslangissa alueellisia eroja.

Sotilasslangi on yksi suomen puhutuimmista ja tunnetuimmista slangeista. Monet sotilasslangista peräisin olevat ilmaiset vilisevät arkikielessä armeijan ulkopuolellakin. Suurin osa varusmiehistä tuntee sotilasslangin sanastoa jo ennen asepalvelukseen astumistaan. (Penttinen 1984: 10–15.) Tutkielmassani olen esitellyt sotilasslangin rakennetta kuvaamalla sen sanastolähteitä. Olen tarkastellut varusmiesten merkitysmaailmaa selvittämällä sotilasslangin sanaston semantiikkaa. Lisäksi olen tuonut esille varusmiesten näkemyksiä siitä, miksi slangia käytetään armeijassa. Tutkimuksen tulokset vahvistavat käsityksiä siitä, että sotilasslangi on vahvasti suomalaista ja hitaasti muuttuvaa. Tutkimuksessa on nostettu esiin sellaisia slangii-ilmaisuja, joita ei löydy aiemmista tutkimuksista. Tulokset osoittavat sen, että sotilasslangia ei käytetä syyttä, vaan se helpottaa kommunikointia, nostattaa yhteishenkeä ja tuo ennen kaikkea iloa ja voimia varusmiesten palvelusaikaan

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

Aineisto on kerätty tekemällä loka- ja marraskuun 2016 aikana kyselytutkimus Kainuun ja Porin prikaatissa asepalvelusta suorittaneille varusmiehille.

Aineistoa on täydennetty haastattelemalla suullisesti kolmea asepalveluksen suorittanutta henkilöä tammikuun 2018 aikana.

Aineisto on työn tekijän hallussa.

Kyselytutkimuksen pohjana käytetty Jari Sivosen aineisto on saatu Sivoselta lokakuussa 2016. Sivonen on antanut tietoa aineistosta lokakuussa 2016 sähköpostitse. Alkuperäinen aineisto on Sivosen hallussa.

Kirjallisuus

AALTO, SAARA 1970: *Kuopion koululaisslangista*. Laudatur-tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

AHOPELTO, MARJO 2011: *Rakennusalan työyhteisöslangista*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen laitos.

AILIO, HELI 1969: *Tutkielma Porvoon koululaisslangista*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

ALASUUTARI, PENTTI 2001: *Laadullinen tutkimus*. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

ESKOLA, ARI – SUORANTA, JUHA 2003: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

FRONDELIUS, LAURA 1983: *Poliisin ammattiin liittyvää slangisanastoa*. Laudaturtyö. Joensuun korkeakoulun suomen kielen laitos.

HAAVISTO, SANNA – KOTILAINEN, LARI 1998: Johdanto. – Sanna Haavisto, Lari Kotilainen, Anne Mäntynen & Tiina Onikki (toim.), *Kielikuvitusta. Tekstit ja metaforat todellisuuden rakentajina* s. 5–12. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy.

- HÄMÄLÄINEN, SIMO 1963: *Suomalainen sotilasslangi. Ensimmäinen osa.* Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 273. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- ISK= HAKULIINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO IRJA: 2004: *Iso suomen kielioppi.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- JÄRVINEN, INKERI 1975: *Lappeenrannankoululaisslangi.* Laudatur-tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- KAJÁN, VEIJO 1998: *Ykköshyökkääjä lammaa. Tampereen palomiesten slangia.* Tampere: Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- KANSALLISARKISTO: *Sotilaslyhenteet.*
<http://wiki.narc.fi/portti/images/d/dd/Sotilaslyhenteet.pdf> (23.3.2018).
- KARTTUNEN, KAARINA 1979: *Nykyslangin sanakirja.* Porvoo: WSOY:n graafiset laitokset.
 ————1985: Slangisanat. – Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kielitoimisto (toim.), *Nykysuomen sanakirja* s. 117–125. Porvoo: WSOY:n graafiset laitokset.
 ————1989: Stadi on hervoton pleisi. – Jouko Vesikansa (toim.), *Nykysuomen sanavarat* s. 148–164. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.
- KESONEN, KAISU 2007: Metonymia. Metaforaan limittyvä kielikuva. – Siru Kainunen, Kaisu Kesonen & Karoliina Lummaa (toim.), *Lentävä hevonen. Välineitä runoanalyysiin* s. 167–189. Tampere: Vastapaino.
- KIVINIEMI, KARI 2015: Laadullinen tutkimus prosessina. – Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle.* s. 74–88. Juva: PS-kustannus.
- KOTSINAS, ULLA-BRITT 2003: *En bok om slang, typ.* Stockholm: Nordstedts Ordbok.
- KRAPPE, JOHANNA 2007: Monimerkityksinen metafora. – Siru Kainunen, Kaisu Kesonen & Karoliina Lummaa (toim.), *Lentävä hevonen. Välineitä runoanalyysiin* s. 145–165. Tampere: Vastapaino.
- KUUKASJÄRVI, ULLA 1987: *Ounasrinteen sairaalan hoito- ja siivoushenkilökunnan ammattikielestä ja -slangista.* Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen laitos.
- LESKINEN, HEIKKI – TOIVONEN, TERHO 1995: *Lekuri suorittaa nesteensiirron. Lääkintöalan slangisanastoa.* Juva: WSOY:n graafiset laitokset.
- LIPSONEN, LEO 1990: *Vankilasslangin sanakirja.* Helsinki: VAPK-kustannus.

LIUTU, PENTTI 1950: *Helsingin slangin keskeistä sanastoa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

MOOMIN-verkkosivusto. <https://www.moomin.com/fi/> (9.4.2018).

MTV OY 2008: *Sininen pikkuväki juhlii keski-ikäistymistä*.
<https://www.mtv.fi/uutiset/kulttuuri/artikkeli/sininen-pikkuvaki-juhlii-keski-ikaistymista/2027538#gs.DWfKJe8> (6.4.2018).

NAHKOLA, KARI 1999: Nykyslangin sananmuodostusoppia. *Virittäjä. Kotikielen seuran aikakauslehti 103. vuosikerta* s. 195–221. Helsinki: Helsingin yliopisto.
——— 1988: *Suomen kielen tyyppioppia. Typologisia katsauksia suomen kielen rakenteeseen*. Tampere: Tampereen yliopisto.

NIEMINEN, TOMMI 1999: Kieli ja vaihtelu sosiolingvistiikassa. – Urho Määttä, Pekka Pälli & Matti K. Suojanen (toim.), *Kirjoituksia sosiolingvistiikasta* s. 1–22. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

NUOLIJÄRVI, PIRKKO 2000: Sosiolingvistiikka kielentutkimuksen kentässä. – Kari Sajavaara & Arja Piiraniemi-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* s. 13–37. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

NYHOLM, LEIF. 1982: Sosiolingvistiikan näkymiä. – M. K. Suojanen & Päivikki Suojanen (toim.), *Kieli ja yhteiskunta – sosiolingvistiikka marxilaisesta näkökulmasta*. s. 111–129. Helsinki: KYRIIRI OY.

PAUNONEN, HEIKKI. 1982: Sosiolingvistiikan näkymiä. – M. K. Suojanen & Päivikki Suojanen (toim.), *Suomen kielen sosiolingvistinen vaihtelu tutkimuskohteena*. s. 35–107. Helsinki: KYRIIRI OY.

PAUNONEN, HEIKKI – PAUNONEN, MARJATTA 2005: *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii: Stadin slangin suursanakirja*. Helsinki: WSOY.

PENTTINEN, ANTTI 1984: *Sotilasslangin sanakirja*. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.

PUOLUSTUSVOIMAT 2005: *Sotilasmerkistö ja lyhenteet*. Helsinki: Edita Prima Oy.
<http://puolustusvoimat.fi/documents/1948673/2258496/PEVIESTOS-Sotilasmerkist%C3%B6-ja-lyhenteet.pdf/cf80563e-9d4f-4702-8446-e2a7a0d85116> (23.3.2018).

PUOLUSTUSVOIMAT: *Inttislangi. Sanasto intti-suomi-intti. Koska joskus inttiä on vaikea ymmärtää*.
<http://varusmies.fi/arki-kasarmilla/inttislangi> (5.4.2018).

POHJOIS-KYMENLAAKSON ASEHISTORIALLINEN YHDISTYS RY: 7,62 KK PKM.
<https://pkymasehist.fi/pkm.html> (5.4.2018).

RAUTAVA, TIMO 1979: *Oulun koululaisslangista*. Laudatur-tutkielma. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen laitos.

- SAANILAHTI, MARJA – NAHKOLA, KARI 1991: *Koululaisslangi Virroilla*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- 2000: Suomalainen slangin kielellisenä ja sosiaalisena ilmiönä. *Sananjalka. Suomen kielen seuran vuosikirja* 42 s. 87–113. Turku: Suomen kielen seura.
- SUOJANEN, M. K. 1982: Sosiolingvistiikan näkymiä. – M. K. Suojanen & Päivikki Suojanen (toim.), *Sosiolingvistiikka – synkrenistinen tieteenala*. s. 7–33. Helsinki: KYRIIRI OY.
- SUOJANEN, MATTI 1963: *Turun oppikoululaisten sanastoa*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- SMS= 2003: *Suomen murteiden sanakirja 7*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- RANTALA, IRMA 2015: Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella. – Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. s. 108–133. Juva: PS-kustannus.
- RYTKÖNEN, AHTI 1955: *Kielentutkimuksen työmaalta. 10, Luettua ja kuultua koululaiskielestä*. Jyväskylä: Gummerrus.
- TOLKIENGATEAWAY-VERKKOSIVUSTO.
http://www.tolkiengateway.net/wiki/Main_Page (6.4.2018).
- TUOMI, JOUNI – SARAJÄRVI, ANNELI 2012: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Vantaa: Hansaprint Oy.
- VALLI, RAINE 2015: Paperinen kyselylomake. – Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. s. 84–108. Juva: PS-kustannus.
- VALLI, RAINE – PERKKILÄ, PÄIVI 2015: Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. – Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. s. 109–120. Juva: PS-kustannus.
- VARIS, MARKKU 1998: *Sumea kieli. Kiertoilmauksen muoto ja intentio nykysuomessa*. Pieksämäki: Rt-Print Oy.
- VESIKANSA, JOUKO 1978: *Miljoona sanaa*. Porvoo: WSOY:n graafiset laitokset.

LIITE 1. Kysely.

Osa 1. Esitetolomake

Käytän vastauksia pro gradu -tutkielmassani, jossa tarkastelen sotilasslangia ja sen muuttumista. Aloita täyttämällä ensin itseäsi koskevat tiedot. Kiitos avustasi!

äidinkieli: _____

sukupuoli: _____

armeijan aloitusvuosi/ -erä

yksikkö

sotilasarvo

Osa 2. Slangi-ilmaisut

Paikat

Kirjoita, millaisia sanoja käytät tai olet kuullut käytettävän alla olevista seikoista. Oikeita tai väärä vastauksia ei ole, joten kirjoita kaikki sanat, jotka tulevat mieleesi.

Esim.

Esikuntakomppania: eekoo, kumiluola, kumikomppania, kumipääkomppania

Aamuvastaanotto =
aliupseerikoulu =
armeija =
elokuvateatteri =
esikuntakomppania =
Hälytyskomennuskunta =
Kasarmi =
Kenttäkeittiö =
Komppania =

Käymälä =
Näyttösuoja =
Reserviupseerikoulu =
Sotilaskoti =
Vuode =

Välineet

Kirjoita, millaisia sanoja käytät tai olet kuullut käytettävän alla olevista seikoista. Oikeita tai väriä vastauksia ei ole, joten kirjoita kaikki sanat, jotka tulevat mieleesi.

Ahkio =
Bandwagen-telakuorma-auto =
Gaz-kuorma-auto =
Johdintanko =
Konekivääri =
Konepistooli =
Leko =
Lusikkahaarukka =
Paukkupatruuna =
Päivystäjän kilpi =
Rynnäkkökiväri =
Sysäyksenvahvistin =
Telamiina =

Asusteet

Kirjoita, millaisia sanoja käytät tai olet kuullut käytettävän alla olevista seikoista. Oikeita tai väriä vastauksia ei ole, joten kirjoita kaikki sanat, jotka tulevat mieleesi.

Aliupseerioppilaan hihanauha =
Ampumamerkit =

arvomerkki =
Jalkarätki =
Joukko-osaston tunnus =
Kaasunaamari =
Kaulaliina =
Kenttälakki =
Kokardi =
Kotiutumislakki =
kurssiristi =
Kypärä =
Lomapuku =
Maastolakki =
Maastopuku =
Puolikengät =
Päivystäjän kilpi =
Reppu =
Sadeviitta =
Sadeviitta =
Taisteluvyö =
Tuntolevy =
Turkislakki =
Urheiluasu =
Urheilusortsit =
Urheilutossut =
Verkkopaita =
Vyön olkahihna =
Yöpuku =
Ruoat:

Kirjoita, millaisia sanoja käytät tai olet kuullut käytettävän alla olevista seikoista. Oikeita tai vääriä vastauksia ei ole, joten kirjoita kaikki sanat, jotka tulevat mieleesi.
hernekeitto =
Jälkiruoka =
Näkkileipä =
Henkilöt
Kirjoita, millaisia sanoja käytät tai olet kuullut käytettävän alla olevista seikoista. Oikeita tai vääriä vastauksia ei ole, joten kirjoita kaikki sanat, jotka tulevat mieleesi.
alikersantti =
Aliupseerioppilas =
alokas =
autosotamies =
b-mies =
Järjestyspartio =
Jääkäri =
Kantahenkilökuntaan kuuluva esimies =
kapteeni =
Kenraali =
Kersantti =
Kirjuri =
Komppanian päällikkö =
Komppanian vääpeli =
korpraali =
kotiutuva varusmies =
Luutnantti =
Lähettilä =
Lähettilä =
Pioneeri =

Osa 4. Syitä slangin käyttöön

Millaisia syitä slangisanojen ja -nimien käytölle armeijassa mielestäsi on?
Oikeita tai väärää vastauksia ei ole, joten kirjoita kaikki, mitä mieleesi tulee!

Liite 2. Informanttien tiedot

Informantti 1: 62-vuotias mies

varuskunta ja yksikkö: Oulun pioneerikomppania, Rovaniemen
ilmatorjuntapatteristo

palvelusaika: 1976, 7 kk

sotilasarvo: tykkimies

Informantti 2: 29-vuotias mies

varuskunta ja yksikkö: Kainuun prikaatin kranaatinheitinkomppania

palvelusaika: 2008, 12 kk

sotilasarvo: alikersantti

Informantti 3: 52-vuotias mies

varuskunta ja yksikkö: Vaasan moottoroitu rannikkotykistö

Palvelusaika: 1983, 11 kk

Sotilasarvo: alikersantti